

หมวดที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา

บทที่ 1

ความหมายและขอบเขตของวิชาอาชญาวิทยา

อาชญาวิทยาคืออะไร นักอาชญาวิทยาได้วิเคราะห์และให้คำนิยามความหมายไว้มากมาย กว้างขวาง แตกต่างกันไป ทั้งนี้เพราะอาชญาวิทยามีความหมายกว้างขวางและเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาอื่น ๆ ได้แก่ จิตวิทยา สังคมวิทยา สถิติ เป็นต้น แต่ก่อนที่จะพิจารณาถึงความหมายของอาชญาวิทยานั้น ควรจะทราบถึงที่มาของคำว่า "อาชญาวิทยา" เสียก่อน ดังนี้

อาชญาวิทยา เป็นคำสมาสระหว่างคำว่า "อาชญา" กับ "วิทยา" ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต

"อาชญา" หมายถึง อำนาจ โทษ คำนี้มักใช้กับพระเจ้าแผ่นดิน หรือเจ้านาย เช่น พระราชอาชญาคดีเกี่ยวกับโทษหลวงที่เรียกว่า คดีอาชญาหรือคดีความอาญา เป็นต้น¹

รวมความแล้ว "อาชญาวิทยา" หมายถึงวิทยาการที่ว่าด้วยสาเหตุของอาชญากรรม การป้องกันอาชญากรรม และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ในความหมายนี้วิชาอาชญาวิทยาจึงเป็นวิชาที่ว่าด้วยเรื่องของอาชญากรรม ซึ่งเป็นปรากฏการณ์หนึ่งของสังคม และนอกจากเป็นวิชาที่ศึกษาถึงสาเหตุที่มาแห่งอาชญากรรมดังกล่าวแล้ว ยังครอบคลุมไปถึงการศึกษาปฏิกิริยาของสังคมที่ต่อต้านอาชญากรรมและอาชญากรอีกด้วย โดยนัยนี้จึงมีผู้กล่าวว่าการศึกษาอาชญาวิทยาเป็นการศึกษามาตรการของการควบคุมสังคม (Social Control) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม²

อาชญาวิทยาเป็นคำภาษาไทยที่มีความหมายรวมความตามที่กล่าวมา ซึ่งใช้แทนคำภาษาอังกฤษว่า "Criminology" ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า "Crimen" แปลว่า ความชั่วหรือบาป ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Crime" หมายถึง การกระทำผิดหรืออาชญากรรม³

นักอาชญวิทยาที่มีชื่อเสียงได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความหมายของอาชญวิทยาไว้หลายท่านได้แก่

ศาสตราจารย์ ซุทธอแลนค์ (Sutherland) ได้อธิบายความหมายของอาชญวิทยาไว้ในหนังสือที่ท่านเขียน ชื่อ "Principles of Criminology" ว่า "วิชาอาชญวิทยาเป็นวิชาที่ศึกษาถึงอาชญากรรมในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคม อันจะต้องศึกษาถึงแนวทางแห่งการบัญญัติกฎหมาย ความประพฤติกึ่งละเมิดกฎหมาย และการดำเนินการของสังคมต่อผู้ละเมิดกฎหมาย" ตามคำวิเคราะห์ศัพท์ของ ศาสตราจารย์ ซุทธอแลนค์ นี้ นับว่าเป็นความหมายอย่างกว้าง ครอบคลุมถึงวิชาทัณฑวิทยา ซึ่งศึกษาถึงการจัดการดำเนินงาน และวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเข้าไว้ด้วย

Micheal & Adler กล่าวไว้ว่า "อาชญวิทยา เป็นวิชาที่ศึกษาถึงพฤติกรรมลักษณะของอาชญากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวิธีแก้ไขบำบัดทางสังคมของเอกชนและราชการด้วย"

Herman Mannheim กล่าวว่า "อาชญวิทยา คือการศึกษาถึง :-

(1) ปัญหาอาชญากรรมและลักษณะของอาชญากรรม ซึ่งเป็นงานของนักกฎหมาย นักสังคมวิทยา จิตแพทย์ นักจิตวิทยา ผู้พิพากษาศาลคดีเด็กและเยาวชน และพนักงานคุมประพฤติ

(2) การควบคุมและแก้ไขผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นงานของนักทัณฑวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักสังคมวิทยา จิตแพทย์ นักจิตวิทยา ผู้พิพากษาศาลคดีเด็กและเยาวชน และพนักงานคุมประพฤติ

(3) การสืบสวนอาชญากรรม ซึ่งเป็นงานของตำรวจ แพทย์ และนักเคมี

หากจะกล่าวโดยสรุปเพื่อให้เข้าใจง่าย "อาชญวิทยา" ก็คือ การศึกษาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในแง่ต่าง ๆ กล่าวคือศึกษาและค้นคว้าถึง

1. สาเหตุแห่งอาชญากรรม

2. ลักษณะและประเภทของอาชญากรรม

3. วิธีบำบัด แก้ไข และป้องกันอาชญากรรม รวมทั้งขบวนการยุติธรรม ที่ใช้กับอาชญากรรมเพื่อให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นปกติสุข

วัตถุประสงค์ของการศึกษาอาชญาวิทยา

อาชญาวิทยา เป็นวิทยาการส่วนหนึ่งของอาชญาศาสตร์ (Criminal Science) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสอนให้รู้ถึงสาเหตุแห่งอาชญากรรม การป้องกัน แก้อันตราย และวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

ขอบเขตของวิชาอาชญาวิทยา

อาชญาวิทยาเป็นวิชาที่มีขอบเขตการศึกษากว้างขวาง และเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสาขาวิชาอื่น ๆ หลายสาขา ได้แก่ พฤติกรรมศาสตร์ จิตวิทยา ชีววิทยา กายภาพ การแพทย์ สังคมวิทยา สถิติ และการวิจัย แต่ศาสตร์ที่อาชญาวิทยามีส่วนเกี่ยวข้อง สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดที่สุดคือนิติศาสตร์ ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป

เนื่องจากอาชญาวิทยามีขอบเขตกว้างขวางเกี่ยวข้องกับศาสตร์ต่าง ๆ หลายสาขา จึงเป็นการศึกษาทางอาชญาวิทยา จึงเป็นการศึกษาแบบ สหวิชา (Multidisciplinary) คือนำเอาวิธีการและข้อมูลความรู้จากสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาช่วยในการศึกษา

ชโลโม โชฮัน (Sholomo Shohan)⁴ นักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียงได้อธิบายว่า อาชญาวิทยาเป็นวิชาที่รวมเอาเนื้อหาจากหลาย ๆ สาขา (Interdiscipline) โดยกล่าวอ้างทัศนะของ ฟาน เบมเมเลน (Van Bemmelen) นักอาชญาวิทยาชาวเยอรมัน ไว้ว่า "นักอาชญาวิทยา คือ กษัตริย์ผู้ไร้แผ่นดิน" ทั้งนี้ เพราะอาณาจักรของอาชญาวิทยาไม่ได้ถูกกำหนดให้แน่นอนลงไป อาชญาวิทยาได้กำหนดหลักการและวิธีการศึกษาของตนเองขึ้นโดยอาศัยศาสตร์สาขาอื่น ๆ เช่น พฤติกรรมศาสตร์ ชีววิทยา เป็นต้น และบางกรณียังครอบคลุมไปถึง ประวัติศาสตร์ และสังคมวิทยา กฎหมาย"⁵

ศาสตราจารย์ วูฟแกงก์ (Professor Wolfgang)⁶ มีความเห็นว่าอาชญาวิทยาควรจะได้รับพิจารณาถึงความเป็นอิสระทางวิชาการ กล่าวคือ เป็นสาขาวิชาเอกเทศ ไม่อยู่ภายใต้อำណัติของวิชาการสาขาใด ๆ

อาชญาวิทยาเป็นวิทยาศาสตร์หรือไม่.

ในการกล่าวว่าจะอะไรเป็นวิทยาศาสตร์นั้น เรามักหมายถึง ความรู้ที่สามารถพิสูจน์ให้เป็นจริงได้เสมอ วิธีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์จะเริ่มจากการสังเกตและตั้งปัญหา การตั้งสมมติฐาน การศึกษาค้นคว้าทดลอง รวบรวมข้อมูลและสรุปผล เป็นต้น ซึ่งวิธีการทาง

วิทยาศาสตร์ดังกล่าวไม่อาจนำมาใช้กับอาชญวิทยาได้ทุกกรณี เพราะอาชญวิทยาเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับอาชญากรรมในแง่ต่าง ๆ คือ สาเหตุ ลักษณะ ประเภท ผู้กระทำผิด และมาตรการที่ใช้ปฏิบัติแก่ผู้กระทำผิด อันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งยังไม่มีข้อยุติเป็นกฎตายตัวแน่นอนว่าสาเหตุอะไรบ้างที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเป็นอาชญากร และที่สำคัญคือปรากฏการณ์ในทางความประพฤติของบุคคลนั้นยังคงเกิดขึ้นอย่างไม่คาดหมายก็มีอยู่มาก ทำให้ยังมองไม่เห็นความแท้จริงทางวิทยาศาสตร์ หรือใช้วิธีศึกษาทางวิทยาศาสตร์ได้ในทุกกรณี อย่างไรก็ตาม วิชาอาชญวิทยาในปัจจุบันนี้ได้ก้าวหน้าจากการสังเกตเอา ไปสู่การค้นคว้าและวิจัยหาเหตุผลอย่างรอบคอบ ซึ่งก็ได้ผลเป็นคำตอบที่น่าพึงใจก็มากขึ้นเป็นลำดับเพียงแต่ยังไม่ถึงขนาดวางเป็นกฎที่ตายตัวได้เท่านั้น เพราะความประพฤติของคนเรานั้น ย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ เป็นอยู่อย่างหนึ่งเพียงชั่วขณะเท่านั้น ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยภายใน คือปัจจัยภายในตัวของบุคคลแต่ละคน ซึ่งมีอิทธิพลผลักดันให้บุคคลนั้นประพฤติชั่วต่างกัน และปัจจัยภายนอกคือปัจจัยภายนอกตัวของแต่ละบุคคล ซึ่งได้แก่ สภาพแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไป เช่น ความเจริญในทางวัตถุ ซึ่งมีส่วนให้การกระทำความผิดเกิดขึ้นได้ง่าย สรุปแล้วเหตุผลในหลักวิชาอาชญวิทยานี้ เป็นแต่เพียงความคิดเห็นยิ่งกว่าเป็นข้อพิสูจน์ที่เห็นจริงได้อย่างวิทยาศาสตร์เสมอไป ก็เป็นแต่เพียงอาจเป็นไปได้หรือควรเป็นเท่านั้น มิใช่ต้องเป็นเสมอไป แต่ถ้ามองว่ามีแนวโน้มเป็นไปตามผลของการวิจัยเช่นนั้น ฉะนั้นวิชาอาชญวิทยาจึงยังไม่เป็นวิทยาศาสตร์โดยสมบูรณ์อย่างวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ แต่ถ้ามองวิชาอาชญวิทยาในทัศนะของนักสังคมวิทยา อาชญวิทยาก็เป็นวิชาสาขาหนึ่งของสังคมวิทยาถือได้ว่าเป็นวิทยาศาสตร์ในทางความประพฤติหรือวิทยาศาสตร์ฝ่ายสังคม อาชญวิทยาสนใจเรื่องความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับสังคมเป็นหลัก ว่าตัวบุคคลนั้นมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างไร รวมถึงพิจารณาว่าการกระทำที่ฝ่าฝืนหรือขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร อะไรเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถปรับปรุงหรือปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับกฎหมาย ซึ่งเป็นมาตรฐานอย่างหนึ่งของสังคมได้ เพื่อที่จะได้ทราบถึงปัจจัยอันประกอบกันเป็นเหตุให้ผู้นั้นกระทำความผิด อันจะนำไปสู่การดำเนินการควบคุมและป้องกันอาชญากรรม ซึ่งเป็นหน้าที่อันสำคัญของวิชาอาชญวิทยา

บทที่ 2

กฎหมายอาญากับอาชญาวิทยา

อาชญาวิทยาและกฎหมายอาญา มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะทั้งกฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา ต่างก็ศึกษาถึงอาชญากรรมที่เกิดขึ้น กล่าวคือ

กฎหมายอาญา เป็นเรื่องของกฎข้อบังคับ หรือกรอบแห่งความประพฤติ ซึ่งบุคคลในสังคมได้ตราขึ้น เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลในสังคมนั้น ลักษณะสำคัญของกฎหมายอาญา คือ

1. เป็นทั้งข้อห้ามข้อบังคับ โดยกำหนดความผิดไว้เป็นการเฉพาะบอกไว้ชัดเจนว่า พฤติกรรมอย่างใดถือว่าเป็นอาชญากรรม ถ้าหากคลุมเครือก็ให้อยู่ในดุลพินิจของศาล ซึ่งยอมพิจารณาในแง่ที่จะให้ดูแลแก่ผู้กระทำผิด หรือจำเลย

2. บัญญัติโทษไว้ ให้ดำเนินการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดทุกคน โดยพิจารณาอย่างเป็นธรรมเสมอภาคกัน ให้ถือว่าการลงโทษนั้น เป็นการทำให้ผู้กระทำผิดได้รับทุกขกรรมและสำนึกผิด เจ็ดหลาบ ไม่กล้ากระทำผิดซ้ำอีก และเป็นการป้องกันมิให้ผู้อื่นกระทำความผิดเอาเยี่ยงอย่าง

การใช้กฎหมายอาญา นักกฎหมายอาญา (ผู้พิพากษา) จึงเป็นผู้พิจารณาเพียงแต่ว่า ผู้ใดเป็นผู้กระทำผิดและควรลงโทษตามกฎหมายมากน้อยเท่าใด

กฎหมายในที่นี้อาจแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. กฎหมายที่มีโทษทางอาญา เราเรียกการกระทำผิดหรือละเมิดกฎหมายนั้นว่า อาชญากรรม หรือการกระทำความผิด ซึ่งเรียกว่า กฎหมายอาญา

2. กฎหมายซึ่งมิได้กำหนดโทษอาญาไว้สำหรับผู้ฝ่าฝืน แต่เป็นกฎหมายที่กำหนดหน้าที่และความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนต่อเอกชน เช่น กฎหมายแพ่งพาณิชย์ การกระทำผิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายนี้ ไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม แต่ถือว่าเป็นความผิดในทางแพ่ง (Torts)

นอกจากนี้ การกระทำบางอย่างที่เป็นการผิดต่อกฎหมายอาญา แต่ผู้กระทำผิดเป็น เด็กหรือเยาวชน ก็ไม่เรียกการกระทำนั้นว่าเป็น "อาชญากรรม" แต่เรียกว่าเป็น "การกระทำผิด" เพราะกฎหมายถือว่าเด็กและเยาวชน (ซึ่งกฎหมายกำหนดอายุไว้) เป็นผู้ที่ยังไม่มีความคิดนึก และการยับยั้งชั่งใจ ทั้งยังไม่ชัดเจนในการดำรงชีวิตเหมือนผู้ใหญ่จึงอาจถูกชักจูงไปในทาง ที่ผิดได้ง่าย

อาชญากรรมหรือการกระทำผิดทางอาญานั้นต่างกับการกระทำผิดทางแพ่ง ตรงที่ว่า การกระทำผิดทางอาญานั้นถือว่าเป็นความผิดต่อสังคม และเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำผิดนั้น ถือว่าเป็นผู้แทนของสังคม ส่วนคดีแพ่ง เป็นเรื่องระหว่างเอกชนต่อเอกชน จะดำเนินการกันเอง และผู้เสียหายในคดีแพ่งนั้นเป็นเอกชนโดยเฉพาะ เป็นเรื่องส่วนบุคคล แต่สำหรับความผิดในคดี อาญาถือว่า นอกจากผู้ถูกทำร้ายจะเป็นผู้เสียหายแล้ว สังคมส่วนรวมย่อมได้รับความเสียหายด้วย ถือเป็นการทำลายขวัญและความสงบเรียบร้อยของสังคม

อาชญาวិทยา เป็นวิชาที่ศึกษาอาชญากรรมในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่ง ของสังคม โดยศึกษาถึงสาเหตุของอาชญากรรม ลักษณะ ประเภทของอาชญากรรม อาชญากร และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ตลอดจนการป้องกัน และแก้ไข

การศึกษาอาชญาวิทยา มีส่วนสำคัญที่มีอิทธิพลต่อกฎหมายอาญาอย่างมาก กล่าวคือ ผลของการศึกษาอาชญาวิทยาพบว่า การที่คนกระทำผิดต่ออาชญากรรมขึ้นนั้น มีเหตุปัจจัย หลายด้าน ซึ่งบางกรณีมิใช่เกิดจากเจตนาหรือนิสัยชั่วร้าย หากเกิดจากความบกพร่องทางร่างกาย และจิตใจ หรือเหตุสุวิสัย หรือเหตุการณณ์ สถานการณ์เฉพาะหน้า บีบบังคับ บีบคั้น ทำให้ทน ไม่ได้ต่าง ๆ ซึ่งเหตุเหล่านี้ สมควรได้รับพิจารณาบรรเทาโทษได้ ซึ่งผลจากข้อเท็จจริงดังกล่าว ก็มี ผลทำให้การกำหนดโทษของผู้กระทำผิดกฎหมายอาญามีข้อยกเว้นสำหรับกรณีดังกล่าวในการที่จะ ลงโทษผ่อนหนักให้เป็นเบา รวมทั้งมีการกำหนดให้มีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเหล่านั้นไว้เป็น พิเศษ นับว่าอาชญาวิทยามีความสัมพันธ์และมีผลต่อการตรากฎหมาย และการกำหนดโทษของ กฎหมายอาญาโดยตรง

นักอาชญาวิทยาทำหน้าที่เป็นผู้พิเคราะห์ หากกฎหมายว่ามีสาเหตุอะไรบ้างซึ่งเป็น สิ่งผลักดันให้บุคคลกระทำความผิดและคิดวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดี ฉะนั้น ในทางปฏิบัติการใช้บทกำหนดโทษตามกฎหมายอาญาจึงเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้า ของวิชาอาชญาวิทยา

ในปัจจุบัน กฎหมายอาญาให้ความสนใจในเรื่องบุคลิกภาพและพฤติกรรมเบี่ยงเบนของผู้กระทำผิดมากขึ้น การพิจารณาโทษผู้กระทำผิดก็จะพิจารณาเป็นรายบุคคล และนำวิธีการและแนวคิดสมัยใหม่ของอาชญาวิทยามาใช้ในการพิจารณามากขึ้น ได้แก่ การคุมประพฤติ การรอลงอาญา การใช้มาตรการอื่นแทนการใช้เรือนจำ และชุมชนบำบัด เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปว่า อาชญาวิทยาและกฎหมายอาญา มีความสำคัญอย่างใกล้ชิด เพราะต่างก็มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญต่ออาชญากรรม

กฎหมายอาญาเป็นมาตรการสำคัญที่ใช้ควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม และกฎหมายอาญาเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการยุติธรรม

อาชญาวิทยา เป็นการศึกษาอาชญากรรมในแง่ต่าง ๆ ได้แก่ สาเหตุ ลักษณะ ประเภทอาชญากร วิธีปฏิบัติต่ออาชญากร และการป้องกันแก้ไข ซึ่งรวมทั้งการศึกษาขั้นตอนและวิธีการดำเนินการของขบวนการยุติธรรมที่ปฏิบัติเกี่ยวกับอาชญากรรม

บทที่ 3

อาชญากรกับอาชญากรรม

ในสังคมปัจจุบันการขัดแย้งหรือฝ่าฝืนระเบียบของสังคม หมายความว่าความประพฤติที่ผิดศีลธรรม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึงการกระทำผิดต่อกฎหมายด้วยการกระทำผิดกฎหมายอาญาเราเรียกว่าอาชญากรรม (ทั้งนี้ไม่รวมถึงความผิดลหุโทษ) แต่ในกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน เราไม่เรียกการกระทำนั้นว่าเป็นอาชญากรรม (Crime) แต่เรียกว่าเป็นการกระทำผิด (Delinquency) อาชญากรรมหรือการกระทำผิดอาญานั้นถือว่าเป็นความผิดต่อสังคม เจ้าหน้าที่ที่ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำผิด ถือว่าเป็นผู้แทนของสังคม ผู้เสียหายนอกจากจะเป็นผู้ถูกทำร้ายแล้ว ยังถือว่าสังคมส่วนรวมอยู่ในฐานะผู้เสียหายด้วย

อาชญากรรมจึงหมายถึงการกระทำผิดทางอาญาโดยทั่วไป ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ชัดเจน เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ปล้นทรัพย์ เป็นต้น การพิจารณาว่าการกระทำอย่างใดจะเรียกว่าเป็นอาชญากรรมนั้น ก็ต้องแล้วแต่การพิจารณาของสังคมนั้น ว่าในขณะนั้นมีกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดทางอาญา และผู้กระทำผิดจะต้องถูกลงโทษตามกฎหมายหรือไม่

ความหมายของอาชญากรรม

อาชญากรรม หมายถึง "ปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของสังคมที่เกิดขึ้น โดยการกระทำของบุคคล ซึ่งการกระทำนั้น ๆ กฎหมายได้บัญญัติเป็นข้อห้าม และถือว่าเป็นความผิด ซึ่งผู้กระทำผิดจะต้องรับการลงโทษ"

นักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียง ได้ให้คำวิเคราะห์ศัพท์คำว่าอาชญากรรมไว้หลายท่านดังเช่น

Jeremy Bentham ให้คำวิเคราะห์ศัพท์ว่า "อาชญากรรมหรือการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญา คือการกระทำที่กฎหมายห้ามไว้ ซึ่งมีผลร้ายมากกว่าผลดี"

B.A. Worths กล่าวว่า "อาชญากรรมเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายและเป็นการกระทำผิดต่อศีลธรรม เป็นการฝ่าฝืนหน้าที่ในทางสังคม คือเพื่อนร่วมสังคมเดียวกันอันยังผลให้ผู้ฝ่าฝืนจะต้องรับโทษ"

(ในปัจจุบัน การกระทำฝ่าฝืนกฎหมาย และถูกลงโทษ บางกรณีก็ไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรมเสมอไป เช่น การจอดรถในที่ห้ามจอด การฝ่าฝืนกฎจราจร การสูบบุหรี่ในโรงพยาบาล ฯลฯ เป็นต้น)

Galofalo ให้คำนิยาม "อาชญากรรม" ว่า มีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. เชื่อว่าการกระทำนั้นเป็นภัยแก่สังคม
2. การเชื่อเช่นนั้นเป็นความเห็นของชนหมู่มึง ซึ่งมีอำนาจที่จะบังคับปรับโทษเขาได้
3. ได้ออกข้อห้ามการกระทำเช่นนั้นโดยการลงทัณฑ์

จากคำนิยามนี้ อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มชนหรือสังคมจะเป็นผู้กำหนดว่าการทำสิ่งใดเป็นความผิด ทั้งนี้มีส่วนสัมพันธ์ หรือขึ้นอยู่กับทัศนคติของกลุ่มชนในสังคม และมีความสำคัญกับกาลเวลา ตามยุคสมัย เช่น ในสมัยก่อนที่เกาะบาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย ผู้หญิงสาวเดินเปลือยออกตามถนน ถือเป็นเรื่องธรรมดา แต่ปัจจุบันถือว่าผิดกฎหมาย เข้าข่ายอนาจาร

อย่างไรจึงเป็นอาชญากรรม

การพิจารณาว่าการกระทำอย่างไรเป็นอาชญากรรมนั้น มีแนวพิจารณาได้เป็น 2 นัย คือ

1. ในแก่นักกฎหมาย มีความเห็นว่า "อาชญากรรมเป็นความประทุติที่กฎหมายอาญาห้ามและมีบทลงโทษไว้" ซึ่งถือว่าเป็นความหมายอย่างกว้าง

แนวคิดนี้ตรงกับคำกล่าวของชาวโรมันโบราณที่ว่า "หากไม่มีกฎหมายก็ไม่มีอาชญากรรม หรือการกระทำผิด"

แนวพิจารณาของนักกฎหมายดังกล่าวแล้วนี้ เท่ากับถือว่าบุคคลผู้ละเมิดกฎหมายอาญาเป็นอาชญากรไปหมด แต่นักอาชญาวิทยามีความเห็นที่เห็นว่า อาชญากรรมหมายถึงการกระทำที่ชั่วร้ายจริง ๆ เท่านั้น แม้ผู้กระทำจะหลุดพ้นจากเงื้อมมือของกฎหมายไปได้ ก็ยังคงถือว่าเป็น

อาชญากรรม ในทางตรงกันข้ามการกระทำผิดกฎหมายที่ไม่ชั่วร้ายก็ไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม เช่น ความผิดลหุโทษ เราไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำผิดลหุโทษเป็นอาชญากรรม ถ้าจะถือว่าเป็นผู้กระทำผิดเป็นอาชญากรรมไปเสียทั้งหมดละก็ แม้คำหาบเร่ ขยายแก่ที่บ้วนน้ำหมากลงบนถนน ผู้ที่ไม่ข้ามถนนตรงทางม้าลาย หรือจับรถฝ่าไฟแดง ก็เป็นอาชญากรรมไปหมด ซึ่งรู้ดีว่าไม่ยุติธรรมเลย

2. ในแก่นักอาชญาวิทยา "อาชญากรรม" ความที่คนระของนักอาชญาวิทยานั้นมองกัน ในแง่ของความร้ายแรงของการกระทำและความชั่วที่มีอยู่ในตัวของผู้กระทำ และถือว่าเป็นผู้กระทำผิดที่แสดงถึงความชั่วร้ายเท่านั้นเป็นอาชญากรรม ซึ่งถือว่าเป็นความหมายอย่างแคบ

แต่อย่างไรก็ดี อาจจะกล่าวย่อ ๆ ได้ว่า ความหมายของคำว่า "อาชญากรรม" นั้นแปลได้เป็นสองนัย ตามความหมายอย่างแคบนั้นหมายถึง การกระทำความผิดที่มีลักษณะชั่วร้ายจริง ๆ เท่านั้น ส่วนอีกนัยหนึ่งนั้น เป็นการตีความแบบกว้าง ๆ กินความถึงการกระทำทุกอย่างที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดไม่ว่าจะร้ายแรงหรือไม่ก็ตาม การตีความตามนัยหลังนี้ มิใช่ความมุ่งหมายตามทัศนะของนักอาชญาวิทยา แต่เป็นการมองในทัศนะของผู้เสียหายโดยทั่ว ๆ ไป

อนึ่ง อาชญากรรมในอดีต อาจไม่เป็นอาชญากรรมในปัจจุบันหรืออาชญากรรมในประเทศหนึ่งอาจไม่เป็นอาชญากรรมในประเทศหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้จะต้องนำลักษณะบรรทัดฐานของอาชญากรรม (Crime Norms) หรือการกระทำที่กฎหมายอาญาบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ ซึ่งปรากฏอยู่ในขณะนั้นมาเป็นเครื่องวินิจฉัย ว่าเป็นเกณฑ์ปกติของความประพฤติที่สังคมยอมรับหรือไม่ เกณฑ์ปกติของความประพฤตินี้ ย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความเจริญเติบโตของสังคม และค่านิยมในทางสังคมซึ่งชนชั้นปกครองยอมรับ เราจึงไม่อาจวางลักษณะบรรทัดฐานของอาชญากรรมให้คงที่ตลอดไปได้

ตัวอย่างเช่น ในสังคมอินเดียในประเทศอินเดีย ในสมัยก่อนที่ยังไม่ได้อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ชาวอินเดียจะทำพิธีเผาหึงหม้ายทั้งเป็น โดยให้กระโดดเข้ากองไฟที่เผาสามีซึ่งตายไปแล้ว มีหญิงถูกเผาตายไปนับไม่ถ้วน เป็นเวลานานนับพันปี การทำดังกล่าวในสมัยนั้น ไม่ถือเป็นความผิดเพราะทำตามความเชื่อทางศาสนา ทุกสถาบันในสังคมยอมรับหรือกรณีที่ในสมัยศตวรรษที่ 17-18 ที่ยุโรปมีการเผาผู้หึงให้ตายทั้งเป็นไปนับแสน ๆ คน เพียงเพราะหญิงเหล่านั้น ถูกกล่าวหาว่าเป็นแม่มด เป็นต้น

ในปัจจุบัน คำว่าอาชญากรรมนี้มีความหมายกว้างขวางมากขึ้น นอกจากจะหมายถึง การฝ่าฝืนกฎหมายอาญาแล้ว ยังหมายถึงการก่อการกบฏสงคราม โดยผู้กระทำผิดร้ายแรงใน ระหว่างสงครามจะเรียกว่าเป็นอาชญากรสงคราม เพราะถือว่าเป็นการทำผิดกฎหมายนานาชาติ หรือกฎหมายระหว่างประเทศ

สรุปได้ว่า "อาชญากรรม" คือการกระทำความผิดที่เป็นการละเมิดกฎหมายอาญา และขัดต่อหลักศีลธรรมของสังคม โดยผู้กระทำผิดมีเจตนาชั่วร้าย

ประเภทของอาชญากรรม

เนื่องจากอาชญากรรมมิได้มีลักษณะแห่งการกระทำผิดเหมือนกัน หรือเป็นแบบเดียวกันหมดจึงต้องแยกประเภทไว้ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและกำหนดกฎหมายต่าง ๆ

นักอาชญาวิทยาพยายามแยกประเภทของอาชญากรรมด้วยวิธีต่าง ๆ กันหลายวิธี บางท่านก็แยกประเภทเป็นความผิดต่อบุคคล ต่อทรัพย์สิน และต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง บางท่านก็แบ่งตามลักษณะโทษหนัก เบา และความผิดเล็กน้อย บางท่านก็แยกออกเป็นความผิดต่อ เอกชน ต่อสาธารณะ บางท่านก็แบ่งตามหลักกฎหมายโดยถือเอาความร้ายแรงของการกระทำผิดซึ่ง ดูได้จากโทษที่กำหนด เช่น โทษฐานกบฏ โทษในคดีอุกฉกรรจ์ และโทษสถานเบา บางท่านก็ แบ่งออกเป็น การกระทำผิดเกี่ยวกับเพศ สุรา ยาเสพติด การพนัน อาชญากรผู้ดี อาชญากรที่ร่วมกันกระทำความผิด และความคิดเกี่ยวกับเยาวชน

นอกจากนี้ก็มีการจำแนกประเภทของอาชญากรรมตามหลักจริยธรรมหรือศีลธรรมซึ่ง นักอาชญาวิทยาส่วนมากมักกล่าวถึง คือ

1. อาชญากรรมที่มีความผิดในตัวของมันเอง หรือมีความผิดทางศีลธรรม ซึ่ง นักอาชญาวิทยาเรียกว่า "Mala in se" อันได้แก่ ฆาตกรรม ปล้น ฆี ชิงทรัพย์ การทำแท้ง การฆ่า ตัวตาย การค้าอาวุธปืนเถื่อน การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ฯลฯ

2. อาชญากรรมที่ไม่มีความผิดในตัวของมันเอง แต่ถือเป็นความผิดตามที่กฎหมาย กำหนดห้ามไว้ เรียกว่า "Mala prohibita" เช่น การละเมิดกฎหมายแรงงาน การละเมิดลิขสิทธิ์ การลอกเลียนแบบสินค้า การขายของหนีภาษี การจับรถยนต์โดยไม่มีใบขับขี่ ฯลฯ

ในปัจจุบันนิยมแบ่งอาชญากรรมออกเป็น 5 ประเภท **ความลักษณะพฤติกรรม** คือ¹⁰
(1) อาชญากรรมปราศจากผู้เสียหาย (2) อาชญากรรมพื้นฐาน (3) อาชญากรรมองค์การ (4)
อาชญากรรมคอปกขาว และ (5) อาชญากรรมพิเศษ

ประเภทหนึ่ง อาชญากรรมปราศจากผู้เสียหาย เป็นศัพท์ทางอาชญาวิทยา หมายความว่า ความถึง อาชญากรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการละเมิดศีลธรรมจรรยาของบุคคล และการที่เรียกว่า อาชญากรรมปราศจากผู้เสียหายก็เพราะผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายก็คือบุคคลเดียวกัน ตัวอย่างของอาชญากรรมปราศจากผู้เสียหาย ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการพนัน การค้าประเวณี การทำแท้ง การเสพยาเสพติด การเมาสุราขบถ เป็นเหตุให้ตนเองประสบอุบัติเหตุ การฆ่าตัวตาย การมีและใช้สิ่งลามกอนาจาร เป็นต้น ตามหลักวิชาอาชญาวิทยา อาชญากรรมปราศจากผู้เสียหาย เป็นอาชญากรรม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอาชญากรรมประเภทอื่น ๆ แล้วจัดว่าเป็นภยันตรายต่อสังคมในระดับต่ำ

ประเภทที่สอง อาชญากรรมพื้นฐาน หมายความว่า อาชญากรรมซึ่งเกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ร่างกาย และหรือชีวิตของบุคคลอื่น ตัวอย่างของอาชญากรรมพื้นฐาน เช่น ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆังทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย และฆ่าผู้อื่น เป็นต้น นอกจากนี้ อาชญากรรมพื้นฐานยังอาจแยกพิจารณาได้เป็นสองชนิด คืออาชญากรรมพื้นฐานที่ไม่ใช้กำลังรุนแรงและอาชญากรรมพื้นฐานที่ใช้กำลังรุนแรง กล่าวได้ว่าอาชญากรรมพื้นฐานเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับมนุษยชาติและเป็นอาชญากรรมที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในทุกสังคม โดยอาจแตกต่างกันก็เพียงความถี่และความรุนแรงเป็นประการสำคัญ ส่วนอาชญากรผู้ประกอบอาชญากรรมพื้นฐานก็มักปรากฏทั้งกลุ่มที่เป็นมืออาชีพ และกลุ่มที่ไม่ใช่มืออาชีพ

ประเภทที่สาม อาชญากรรมองค์การ หรืออาชญากรรมร่วมกันกระทำผิด หมายความว่า อาชญากรรมซึ่งอาชญากรได้รวมตัวเข้าด้วยกันตามสายการบังคับบัญชาในรูปขององค์การ โดยจัดการวางแผนและการดำเนินงานเพื่อประกอบธุรกิจผิดกฎหมายประเภทต่าง ๆ อย่างมีระบบ เป็นขบวนการ บางครั้งถ้าจำเป็นก็จะใช้วิธีการรุนแรงซึ่งส่วนใหญ่จะมีอิทธิพลทางการเงิน เศรษฐกิจและการเมือง หนุนหลังหรือให้ความร่วมมือ ทำให้สามารถประกอบการทุจริตต่าง ๆ ได้สะดวก ตัวอย่างของอาชญากรรมองค์การ ได้แก่ การค้ายาเสพติด การค้าผู้หญิง การค้าอาวุธ สงคราม สิ้นค้าหนีภาษี เข้ามือสลากกินรวบ เป็นต้น ผู้บริหารระดับสูงของอาชญากรรมประเภทนี้ มักถูกเรียกว่า มาเฟีย (Mafia) หรือเจ้าพ่อ

ประเภทที่สี่ อาชญากรรมคอปกขาว หมายความว่าอาชญากรรมซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งหน้าที่การงาน ไม่ว่าในภาคราชการ รัฐวิสาหกิจหรือเอกชน และได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่ดังกล่าวในทางไม่ชอบ เพื่อการแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ตัวอย่างของอาชญากรรมคอปกขาว เช่น สมุหบัญชีขยักยอกเงินในความรับผิดชอบของตน ข้าราชการรับเงินคอมมิชชั่นในการประมูลก่อสร้างสถานที่ราชการคณะกรรมการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุ แต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการรับเงินโดยมิชอบจากบุคคลผู้สมัครสอบ เป็นต้น ในอดีต ขอบเขตของอาชญากรรมคอปกขาวมักมุ่งเพียงการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนจากตำแหน่งหน้าที่การงานของข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจในลักษณะของการทุจริตคอร์รัปชัน แต่ในปัจจุบันขอบเขตของความหมายได้ขยายไปครอบคลุมถึงการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบของบุคคล ผู้ดำรงตำแหน่งในภาคเอกชน รวมทั้งการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างบุคคลระดับสูงของภาคเอกชนกับภาคราชการด้วย

ด้วยเหตุนี้ อาชญากรรมคอปกขาวจึงมักถูกขนานนามว่าเป็นอาชญากรรมของชนชั้นสูง ในขณะที่อาชญากรรมพื้นฐานก็คือ อาชญากรรมของชนชั้นต่ำ อาชญากรรมของชนชั้นสูงแม้จะไม่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงดังในกรณีของอาชญากรรมองค์การ แต่ก็มีจุดหมายปลายทางที่มุ่งถึงผลประโยชน์ตอบแทนในทางมิชอบด้วยกฎหมายเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การควบคุมอาชญากรรมคอปกขาวมักเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนมาก เพราะการประกอบอาชญากรรมดังกล่าว นอกจากจะเกี่ยวข้องกับบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งซึ่งเป็นที่ยกย่องของสังคมแล้ว การประกอบอาชญากรรมคอปกขาวยังมีลักษณะซ่อนเร้นจากสายตาและการสังเกตของสาธารณชนและสื่อมวลชนต่าง ๆ อีกทั้งพฤติกรรมของอาชญากรรมคอปกขาวมักจะพัฒนาไปกับความเจริญทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยไฮเทคทำให้การค้นพบและการเปิดเผยเกี่ยวกับอาชญากรรมประเภทนี้จึงมีระดับต่ำมาก ทั้ง ๆ ที่นักอาชญาวิทยาเชื่อว่า อาชญากรรมดังกล่าวน่าจะแพร่กระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา อาชญากรรมคอปกขาวทำลายระบบระเบียบของสังคมและทำให้เกิดผลเสียหายแก่ผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน หรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งประเทศชาติอย่างมหึมา

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ได้พยายามใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุมและกำหนดโทษให้สูงขึ้น เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา สำหรับประเทศไทยก็มีกฎหมายสกัดการฟอกเงิน กฎหมายป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น

ประเภทที่ห้า อาชญากรรมพิเศษ หมายความว่ารวมถึง อาชญากรรม ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากอาชญากรรม 4 ประเภทแรกที่กล่าวมาแล้ว แต่อาชญากรรมเหล่านี้มีความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ตัวอย่างเช่น อาชญากรรมทางเศรษฐกิจและพาณิชย์ อาชญากรรมก่อการร้าย และอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ เป็นต้น อาชญากรรมเหล่านี้มีความละเอียดอ่อนและสลับซับซ้อน ซึ่งยากแก่การศึกษาและการควบคุมในทำนองเดียวกับอาชญากรรมองค์การและอาชญากรรมคอปกขาว กล่าวได้ว่า ในการควบคุมอาชญากรรมพิเศษเหล่านี้ กระบวนการยุติธรรมมักไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพัง แต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องอาจทั้งภายในและหรือระหว่างประเทศ

ในกลุ่มของอาชญากรรมพิเศษนี้ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจและพาณิชย์เป็นอาชญากรรมที่ทำให้เกิดความเสียหายอย่างมหาศาลต่อสังคมโดยรวมทั้งระดับประเทศและระดับโลก เช่น การค้าเงิน การโจมตีค่าเงินของประเทศต่าง ๆ การปั่นหุ้นของบริษัทข้ามชาติ การปั่นราคาน้ำมัน การกีดกันทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรม ธุรกิจโหมแชร์ริง เงินนอกระบบ ถ่มสถาบันการเงิน ฯลฯ

เมื่อพิจารณาแล้ว อาชญากรรมทางเศรษฐกิจก็เป็นอาชญากรรมคอปกขาวด้วยแต่มีพลังอำนาจในการกระทำกว้างขวางและทำให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวง ควบคุมปราบปรามได้ยากมาก

ข้อสังเกต เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจก็คือในสังคมปัจจุบันโดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา ประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่ยังรู้ไม่เท่าทันหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ถึงผลร้ายความเสียหายอันใหญ่หลวงของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

คนทั่วไปยังไม่รู้สึกว่ามีผู้กระทำความผิดทางเศรษฐกิจเป็นอาชญากรและมีคนจำนวนไม่น้อยที่มีส่วนช่วยเหลือในการกระทำความผิดดังกล่าว เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือเพียงหวังผลตอบแทนเล็กน้อยเฉพาะหน้าเท่านั้น

การแบ่งประเภทของอาชญากรรม นอกจากจะมีประโยชน์ต่อการกำหนดข้อกฎหมายแล้วยังมีประโยชน์โดยตรงต่อการทำสถิติอาชญากรรมในการทำสถิติอาชญากรรมนั้น นักอาชญาวิทยาจะแบ่งอาชญากรรมตามประเภทของความผิด หรือตามลักษณะของความผิดก็ได้ เช่น ในการทำสถิติอาชญากรรมของประเทศอังกฤษและอเมริกาใช้วิธีแยกประเภทความผิดเช่นเดียวกับประเทศไทย ซึ่งทำสถิติอาชญากรรมโดยแบ่งตามประเภทความผิดเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทความผิดอุกฉกรรจ์และความผิดธรรมดา

ประเภทของอาชญากรรม

เนื่องจากอาชญากรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกันโดยตรง กล่าวคือ อาชญากรรม เป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งซึ่งมีประจำอยู่ในสังคมจะพบว่าในสังคมขนาดใหญ่ก็มีอาชญากรรมเกิดขึ้นมากเป็นเงาตามตัว ทั้งนี้หมายความว่าอาชญากรรมทวีขึ้นทั้งในด้านจำนวนและความรุนแรง

นักอาชญาวิทยาส่วนมากมีความเห็นว่า อาชญากรรมเป็นผลผลิตของสิ่งแวดล้อมของสังคมที่เขาอยู่นั่นเอง และเป็นผลตอบสนองต่อสิ่งซึ่งผลักดัน กล่าวคือ อาชญากรรมเป็นผลผลิตของสังคม อันเกิดจากสภาพแวดล้อมของสังคมนั้นเองที่หล่อหลอม บีบบังคับให้คนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคม ฝ่าฝืนกฎระเบียบ กฎหมายของสังคม จึงถือว่า อาชญากรรมและอาชญากรรม เป็นธรรมชาติที่ต้องมีอยู่ทุกสังคม เพราะเป็นผลผลิตของสังคมนั้นเอง

นักอาชญาวิทยา กล่าวว่า อาชญากรรมเป็นเครื่องกำหนดชนชั้นของสังคมอย่างน้อยก็เป็นการกำหนดแบ่งแยกบุคคล ว่าเป็น "ผู้ดี" และ "ผู้ร้าย"

ผู้ดี หมายถึง พลเมืองดีทั่วไปที่ไม่มีได้กระทำความผิดกฎหมายอาญา

ผู้ร้าย หมายถึง ผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญา ซึ่งก็คือ "อาชญากรรม"

อาชญากรรมที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้ถ้าจะแบ่งอาชญากรรมออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ก็แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ อาชญากรรมสามัญ และอาชญากรรมอาชึ่ง อาชญากรรมสามัญหรืออาชญากรรมที่ได้ทำเป็นอาชึ่ง คืออาชญากรรมที่ประกอบอาชญากรรมเป็นครั้งคราวแล้วก็หยุด ส่วนอาชญากรรมอาชึ่งคืออาชญากรรมที่ดำรงชีพอยู่ด้วยการประกอบอาชญากรรมอย่างไม่หยุด

ในการจัดประเภทของอาชญากรรม เพื่อประโยชน์ในการศึกษางานการป้องกันอาชญากรรมนั้น จำเป็นต้องจัดอาชญากรรมเข้าเป็นประเภทต่าง ๆ ให้เป็นหมวดเป็นหมู่เพื่อสะดวกต่อการเก็บสถิติของตำรวจ การราชทัณฑ์และการศาล ดังนั้นจึงได้มีผู้พยายามแยกประเภทอาชญากรรมด้วยวิธีต่าง ๆ กัน เช่น บางท่านถือผลแห่งความเสียหายเป็นหลัก ในกรณีการประทุษร้ายต่อร่างกายหรือทรัพย์สิน บางท่านแยกเป็นความผิดต่อเอกชนและสาธารณะ บางท่านแยกโดยถือหลักความหนักเบาของการกระทำผิด เช่น แบ่งออกเป็นความผิดฐานกบฏ (Treason) ความผิดอุกฉกรรจ์ (Felony) และความผิดสถานเบา (Misdemeanor) ซึ่งเป็นการแบ่งตามหลักกฎหมาย (Common Law) ของอังกฤษ เช่นเดียวกับที่ใช้อยู่ในสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากนักอาชญาวิทยามีความเห็นว่ อาชญากรรมนั้นควรเป็นการกระทำที่ชั่วร้ายจริง ๆ เท่านั้น และไม่ถือว่าการกระทำผิดกฎหมายเป็นอาชญากรรม การกระทำที่ถือว่าชั่วร้ายเราเอาเกณฑ์ปกติของความประพฤติที่สังคมไม่ยอมรับเป็นเครื่องวัดอีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าวัดได้จากความรู้สึกทั่วไปของประชาชนในสังคมนั้น ดังนั้นการแยกประเภทอาชญากร จึงควรเริ่มต้นจากบุคคลที่ประพฤติดะเมิดต่อกฎหมายซึ่งตามความรู้สึกของประชาชนทั่วไปเห็นว่าเป็นอันตรายต่อสังคมในฐานะส่วนรวม จนกระทั่งถึงอาชญากรที่ประกอบอาชญากรรมเป็นอาชีพดังนี้คือ:-

1. อาชญากรอาชีพ (Professional Criminal) คืออาชญากรที่เลี้ยงชีพด้วยการประกอบอาชญากรรม จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่เขาจะต้องศึกษาถึงวิธีการและเทคนิคในการประกอบอาชญากรรมเฉพาะอย่างที่เขายึดเป็นอาชีพให้มีความชำนาญเพื่อความสะดวกในการประกอบอาชญากรรมของเขา อาชญากรประเภทนี้ไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นกระทำผิดมาตั้งแต่เด็ก อาชญากรบางคนไม่เคยมีประวัติว่าเคยกระทำผิดมาก่อนเลยก็มี อาชญากรอาชีพถือว่าทุกคนล้วนโกง การประกอบอาชญากรรมจึงเป็นเพียงวิธีหาเงินชนิดหนึ่ง การทำมาหาเลี้ยงชีพของเขานำมาซึ่งรายได้ที่ดียิ่งเขิวราญเท่าใดเขาก็ยิ่งภูมิใจในความสามารถของเขาเท่านั้นตลอดชีวิตเขาจะไม่ยอมประกอบอาชีพโดยสุจริตเลย เพราะเห็นว่าลำบากและมีรายได้น้อย เหตุงใจของอาชญากรพวกนี้ก็คือความอยากได้เงิน และชอบผจญภัย เขาชอบอยู่ในสังคมที่เจริญเพื่อจะได้มีโอกาสหาช่องทางประกอบอาชญากรรมได้มาก การวางแผนของพวกนี้มักเป็นไปอย่างรอบคอบทั้งทางหนีทีไล่ การจำหน่ายทรัพย์สินที่ลักมาและเตรียมหาผู้ช่วยเหลือไว้เมื่อถูกจับกุม อาชญากรรมที่เกิดขึ้นโดยน้ำมือของอาชญากรอาชีพพวกนี้ก็เช่น ปลอมธนบัตร ปลอมหนังสือหรือเอกสาร ปลอมเช็ค ปล้นธนาคาร โรงแรม หรือร้านสรรพสินค้า ขโมยรถ มือปืนรับจ้าง นักฆ่าอาชีพ นักก่อวินาศกรรม พวกลักพาตัวเรียกค่าไถ่ พวกลักเด็กไปขาย พวกล่อลวงหญิงไปขาย การเปิดตู้নিরภัย คัมมมนุษย์ และล้วงกระเป๋า รวมทั้งการลักของจากร้านสรรพสินค้า เป็นต้น

อาชญากรที่ทำเป็นประจำไม่หยุดนั้นอาจแบ่งออกได้เป็น 2 พวกคือ อาชญากรที่ทำเป็นประจำชนิดไม่มีฝีมือ กับอาชญากรที่ทำเป็นประจำชนิดมีฝีมือเหมือนผู้มีวิชาชีพ อาชญากรอาชีพมักเป็นอาชญากรชนิดที่มีฝีมือชอบใช้ความสุ่มรอบคอบไม่ชอบใช้วิธีรุนแรง ยกเว้นพวกมือปืนรับจ้าง สำหรับอาชญากรที่ทำเป็นประจำชนิดไม่มีฝีมือนั้น มือยังไม่ถึงขั้นพวกแรก พวกนี้มักชอบใช้กำลังด้วยวิธีรุนแรงมากกว่าความสุ่มรอบคอบ

2. อาชญากรที่ร่วมกันกระทำความผิด (Organized Criminal)

ในกรณีที่อาชญากรมารวมตัวกันเป็นหมู่เป็นพวกเพื่อกระทำความผิด อาชญากรพวกนี้จะมีการดำเนินงานโดยมีแบบแผน มีการแบ่งงานกันทำเป็นสัดส่วน มีหัวหน้าควบคุมการดำเนินงานเป็นชั้น ๆ เพื่อให้การประกอบอาชญากรรมมีประสิทธิภาพ มีผู้บริหารงานซึ่งเป็นมันสมองของกลุ่มอาชญากร งานของกลุ่มอาชญากรเป็นงานด้านมิถุนาชีพหลายอย่างด้วยกัน เช่น การค้าของเถื่อน ซึ่งอาจเป็นของที่ได้มาจากการหนีภาษี การค้ายาเสพติด การค้าหญิงโสเภณี การคั่นกลั่นสุราเถื่อน การเปิดบ่อนการพนัน การผูกขาดอาชีพบางอย่าง รวมทั้งการตั้งตนเป็นแก๊งขู่เอาเงิน อาชญากรที่ร่วมกันกระทำเป็นกลุ่มนี้ทำความเสียหายให้แก่สังคมเป็นอย่างมากเป็นผลเสียหายแก่สังคมและเศรษฐกิจอย่างร้ายแรง คดีในการดำเนินชีวิตของอาชญากรพวกนี้ก็คือเพื่อให้ได้เงินมาจากการทุจริตทุกอย่าง แม้จะใช้วิธีโหดเหี้ยมทารุณ เช่น การกรรโชกทรัพย์ โดยอ้างการคุ้มครองให้พ่อค้าเสียค่าคุ้มครองเป็นรายเดือนตามที่จะตกลงกัน ถ้าพ่อค้าคนใดขัดขืนไม่ยอมเสียเงินให้ก็จะถูกก่อกวน เป็นต้นว่า ขวางป่าร้าง ทูบกระเจก หรือใช้กำลังกายประทุษร้ายต่อเจ้าของร้าน หากยังไม่ยอมตกลงอีก พวกนี้ก็จะใช้วิธีการที่รุนแรงยิ่งขึ้นจนถึงฆ่าเจ้าของร้านแก๊งอาชญากรประเภทนี้เคยแพร่หลายอยู่ในสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ.1920-1924 เช่น แก๊ง Mafia

ในเรื่องยาเสพติดมีการซื้อขายยาเสพติดจากในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาจำหน่าย โดยให้อาชญากรในกลุ่มเป็นผู้จำหน่าย วิธีขยายตลาดการค้ายาเสพติดนั้น ก็โดยวิธีหลอกลวงให้คนที่ยังไม่คิด ทดลองเสพยาเสพติดจนติด วิธีการนี้นำไปใช้แม้ในกลุ่มเด็กวัยรุ่นโดยครั้งแรก ๆ จะยอมให้เด็กวัยรุ่นเสพยาโดยไม่คิดมูลค่า ต่อเมื่อติดแล้วจึงจะขายให้ในราคาแพง หากไม่มีเงินซื้อก็ต้องยอมตัวประกอบอาชญากรรมเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนกับยาเสพติด วิธีนี้จะทำให้ตลาดการค้ายาเสพติดกว้างขวางขึ้น อันหมายถึงผลกำไรมหาศาลจากการค้ายาเสพติดนี้

เรื่องการค้าประเวณีจะมีการจัดหาสถานที่เพื่อตั้งช่องโสเภณี โดยรับซื้อหญิงโสเภณีจากผู้ถูกล่วงมาขายให้ หรือได้มาจากผู้ที่ถูกหลอกให้เป็นทาสของยาเสพติด ช่องโสเภณีอาจมีหลาย ๆ แห่ง และมีการเปลี่ยนตัวโสเภณีอยู่ทุกระยะ เสมือนมีการเปลี่ยนสินค้าให้ใหม่อยู่เสมอ

อาชญากรประเภทนี้จัดว่าเป็นอาชญากรประเภทร้ายแรงมาก เพราะมีมันสมองในการดำเนินงานที่ดี มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย มีกำลังเงินมากพอที่จะให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย เพื่อการประกอบมิถุนาชีพของเขาจะเป็นไปได้โดยสะดวก กำลังอาวุธก็สมบูรณ์ มี

ทนายความประจำไว้เพื่อคอยประกันและแก้คดีในกรณีที่อาชญากรในกลุ่มถูกจับ ตลอดจนมีบริการช่วยเหลือครอบครัวของอาชญากรที่ถูกจับหรือต้องโทษ หรือถูกฆ่าตายในการปฏิบัติงานด้วย ครอบครัวที่อยู่เบื้องหลังจะได้รับการดูแลเอาใจใส่ไม่ให้คอยจากเงินที่กลุ่มอาชญากรจ่ายให้คล้ายเงินบำนาญอีกด้วย นับว่าเป็นระบบงานทุจริตที่มีสวัสดิการแก่ทรชนในองค์การดี ทำให้อาชญากรในองค์การเมื่อถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับได้ก็จะไม่ยอมซัดทอดหรือให้การใด ๆ อันจะเป็นผลร้ายแก่พรรคพวกหรือตัวการใหญ่ขององค์การ

อาชญากรประเภทนี้ จะมีผู้เข้าร่วมขบวนการในการทำงานทุจริตจำนวนมาก มีเครือข่ายกว้างขวาง และส่วนใหญ่จะมีกิจการทุจริตขนาดใหญ่หลายประเภท เป็นอาชญากรรมข้ามประเทศ

อิทธิพลที่สนับสนุนให้กลุ่มอาชญากรมีค่านิยมการอยู่ได้มีอยู่ 2 ประการคือ

1. อิทธิพลทางการเงินหมายความว่ากลุ่มอาชญากรมีอำนาจในทางการเงินมากพอเพื่อใช้จ่ายหรือใช้ในการจ้างอาชญากรมือดีมาทำงานเป็นพิเศษ จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย รวมทั้งจ่ายเงินเดือนให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องด้วย เพื่อจะได้ปล่อยให้พวกเขาได้ทำงานโดยเสรี นอกจากนี้ยังมีเงินที่จัดไว้เพื่อห่มเทาให้สินบนเฉพาะเรื่องเฉพาะรายแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่างหากอีกด้วย

2. อิทธิพลในทางการเมือง กลุ่มอาชญากรได้รับอิทธิพลทางการเมืองมาจากการช่วยหาเสียงเลือกตั้ง ช่วยในด้านค่าใช้จ่ายในการซื้อเสียง จัดหาคนมาลงคะแนนเสียงให้ รวมทั้งใช้วิธีการบังคับต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนสนับสนุนนักการเมืองของเขา ซึ่งเขาข้อมได้รับประโยชน์ตอบแทนจากนักการเมืองที่เขาสนับสนุนจนชนะการเลือกตั้งนั้น อีกประการหนึ่งก็คือการติดสนิทกับนักการเมืองที่มีอำนาจอยู่แล้ว ด้วยการให้สินบนบ้าง ให้เป็นหุ้นลมบ้างเพื่อให้ได้มาซึ่งอภิสิทธิ์บางอย่าง

ลักษณะของอาชญากรที่ร่วมกันกระทำความคิดมีดังนี้คือ:-

(1) มีการร่วมกันเพื่อกระทำความคิดโดยมีการบริหารงานของกลุ่มอาชญากรเป็นขั้น ๆ

(2) มีการวางแผนในการกระทำความคิด เตรียมพร้อมในเรื่องทางหนีทีไล่ เมื่อถูกจับกุม รวมทั้งการชักย้ายเจ้าหน้าที่ที่ได้อำนาจ

(3) มีการแบ่งหน้าที่กันทำ มีทั้งฝ่ายที่เป็นสมองของกลุ่มอาชญากรฝ่ายหัวหน้างาน ฝ่ายสั่งงานและฝ่ายปฏิบัติงาน

3. อาชญากรผู้ดี หรืออาชญากรเฉพาะอาชีพ (White Collar Criminal)

อาชญากรผู้ดี คืออาชญากรที่กระทำผิดกฎหมายอาญา โดยอาศัยอิทธิพลที่เขาอยู่ในกิจการนั้น เช่น ในการประกอบอาชีพหรือธุรกิจของเขา บุคคลดังกล่าวจัดว่าเป็นบุคคลชั้นสูงในวงสังคม ลักษณะของการกระทำผิดก็คือ เป็นการกระทำผิดต่อความไว้วางใจ เช่น หลอกหลวง หรือแฉงความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดซึ่งความจริง คำว่า "White Collar" นั้นได้แก่ พวกคอเชิ้ตขาว บางทีก็เรียกว่า "โจรใส่สูท" ซึ่งหมายถึงพวกที่แต่งตัวสะอาด ทำงานสบาย ใช้สมอง มีความรู้หรือเชี่ยวชาญในวิชาชีพ เช่น พวกข้าราชการ พ่อค้า นักธุรกิจ เสมียนหรือสมุหบัญชี พวกนี้มีหน้าฉากเป็นคนดี แต่หลังฉากจะทุจริต รับสินบน คอรัปชัน

ลักษณะของการกระทำผิดที่สำคัญของอาชญากรผู้ดี ก็คือการทุจริตในเรื่องเงิน เช่น พวกข้าราชการที่คอรัปชันโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ พวกพ่อค้าที่โกงภาษีรัฐบาล การค้าขายสินค้าควบคุมในตลาดมืด หรือเสมียนหรือสมุหบัญชีที่โกงเงินบริษัท พวกนี้เรียกว่า White Collar Criminal ทั้งสิ้น ชื่อเสียงของอาชญากรประเภทนี้มักไม่อยู่ในสารบบของตำรวจ เนื่องจากจะกระทำผิดก็ต่อเมื่อมีช่องทางเท่านั้น อาชญากรประเภทนี้มีอยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อย และจัดว่าการกระทำของเขาเป็นภัยต่อสังคมมาก อีกทั้งยังเป็นเหตุให้รัฐต้องเสียหายเพราะขาดรายได้เข้ารัฐในปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมหาศาลอีกด้วย

อดีตผู้ว่าการรัฐชิคาโกท่านหนึ่งกล่าวว่า ... "ในบรรดาอาชญากรคอเชิ้ตขาวทั้งหลาย นักการเมืองเป็นอาชญากรคอเชิ้ตขาวที่มากลัวที่สุด สร้างความเสียหายให้มากที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็ถูกจับดำเนินคดีน้อยที่สุดด้วย" "

ข้อสังเกตของอาชญากรผู้ดี คือ พวกนี้จะมีหน้าฉาก หลังฉาก หน้าฉากจะเป็นคนมีเกียรติ เป็นที่น่านับถือ เพราะฐานะหน้าที่การงานดี หรือเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง พวกนี้จะสวมหน้ากากอยู่ในสังคมตลอดเวลา แต่หลังฉากจะหาโอกาสก่อการทุจริต เพื่อให้ตนเองได้ผลประโยชน์เพราะความโลภ (ไม่ใช่เพราะความจน) อาชญากรพวกนี้มีอยู่ในทุกอาชีพ ฉะนั้นทฤษฎีแนวคิดที่ว่า ผู้กระทำผิดส่วนใหญ่มาจากผู้มีการศึกษาน้อย ค้อยสติปัญญา ขาดจนครอบครัวย่ำแย่ ถึงแควล้อมแคว จึงไม่เป็นจริงเสมอไป

การบังคับใช้กฎหมายและระวางโทษกับความผิดอาชญากรคอเช็ดขาวในปัจจุบันยังไม่สมเหตุสมผลไม่สาสมกับผลเสียหายที่เกิดแก่สังคมโดยรวม

อาชญากรคอเช็ดขาวที่ถูกจับได้ว่ากระทำ (ซึ่งถูกจับได้น้อยมาก) ส่วนใหญ่มักจะถูกฟ้องในทางแพ่ง ถูกลงโทษปรับชดใช้ หุยกิจการ ออกจากงานหรือยึดใบอนุญาตประกอบอาชีพ นานไปสังคมก็ลืมไม่ถูกตราหน้า ตรงกันข้ามกับอาชญากรทั่วไปมักจะถูกลงโทษทางอาญา เป็นนักโทษเสียประวัติและถูกสังคมนตราหน้า

ข้อสังเกต

1. นักวิชาการที่ศึกษาอาชญากรคอเช็ดขาวมีความเห็นสอดคล้องกับ Sutherland ที่ว่า "สาเหตุของการเกิดอาชญากรคอเช็ดขาวนี้เกิดจากการเรียนรู้ ไม่ใช่ข้อบกพร่องทางบุคลิกภาพหรือความยากจน ส่วนใหญ่มักเกิดจากการเรียนรู้ติดต่อกันในสังคมหรือแวดวงการทำงานอาชีพกับผู้ที่มีพฤติกรรมเป็นอาชญากรคอเช็ดขาวแล้ว" เป็นผลมาจากกระบวนการคบหาสมาคม รู้เห็น สังเกต แล้วเอาเยี่ยงอย่าง เพราะเห็นว่าจะถูกจับได้ยาก

2. การที่มีอาชญากรคอเช็ดขาวในทุกอาชีพเพราะชุมชนและสังคมอ่อนแอทางศีลธรรม มีค่านิยมทางวัตถุ ขกย่องคนรวย เหยียดหยามคนจนโดยไม่คำนึงถึงความประพฤติว่าเป็นคนดี-เลวอย่างไร รวมทั้งสังคมมีค่านิยมเลียนแบบความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยตามอย่างวัฒนธรรมตะวันตก

4. อาชญากรติดนิสัย (Habitual Criminal)

อาชญากรประเภทนี้ ได้แก่บุคคลที่ไม่สามารถจะปฏิบัติตนให้เข้ากับมาตรฐานของสังคมได้ ไม่เกิดความเข็ดหลาบเมื่อต้องโทษ และจะประกอบอาชญากรรมซ้ำอีกเมื่อมีโอกาส โดยไม่คำนึงว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นอย่างไร เขาดำรงชีวิตอยู่ด้วยการโจรกรรมไม่คิดเลิก เวลาต้องโทษก็แสร้งทำตัวดี พอพ้นโทษแล้วก็ทำผิดอีก เขาพอใจจะเป็นอยู่อย่างนี้ ซึ่งถือว่าเขามีความชั่วร้ายติดอยู่ในบุคลิกภาพ จึงเรียกว่าอาชญากรติดนิสัย หรืออาชญากรที่กระทำผิดซ้ำไม่เข็ดหลาบ อาชญากรประเภทนี้ปรากฏว่ามีร่างกายและจิตใจเป็นปกติมาตั้งแต่แรก คือไม่มีลักษณะที่แสดงว่าผิดปกติ ซึ่งมีแนวโน้มไปในทางชั่วร้าย แม้จะได้พิจารณาขอลงโทษไปตั้งบุคคลอื่น ๆ ในตระกูล รวมทั้งการศึกษาเล่าเรียนของบิดามารดาด้วยก็ไม่ปรากฏว่าชั่วร้าย แต่กลับพบว่าสิ่งที่ผลักดันให้เขากลายเป็นอาชญากรไปนั้น เกิดจากความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจของเขาในภายหลังอาจเกิดเพราะความจำเป็นจากเหตุการณ์บางอย่างบีบบังคับให้ค่อย ๆ ประพฤติผิดไปทีละน้อย ๆ โดยมาก

มักเกิดขึ้นในวัยเด็ก เมื่อกระทำความผิดหลายครั้งหลายหนเข้าก็เกิดเป็นความเคยชิน และในช่วงนี้เองที่บุคลิกภาพของตนเองได้เปลี่ยนไปกลายเป็นชีวิตของอาชญากรอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่เขาวัยอาชญากรประเภทนี้บางคนมาจากตระกูลที่ดี มีการศึกษา แต่ไปคบค้าสมาคมกับพวกมิจฉาชีพ หรืออาจเป็นเพราะความหุ้มเฟ้อในการใช้จ่ายของตนเอง จึงเป็นเหตุให้เริ่มหารายได้จากการทุจริตมาใช้จ่ายจนเคยตัวนานเข้าก็เลยกลายเป็นผู้ร้ายชั้นสูง ทำการล่อลวงและฉ้อโกงเป็นอาชีพ อาชญากรพวกนี้มักเป็นคนคิดสุรา คิดยาเสพติด พวกจรจัด พวกลักเล็กขโมยน้อย ฯลฯ

นักทฤษฎีอาชญากรรมตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ผู้ที่กระทำความผิดซ้ำถึง 4 ครั้งแล้ว มักเป็นผู้ที่หากินโดยทุจริตตลอดไป ฉะนั้นการลงโทษแก่อาชญากรพวกนี้จึงไม่เป็นผล เพราะเขาเป็นผู้มีความชั่วร้ายติดอยู่ในบุคลิกภาพ จึงควรมีคำพิพากษาแบบใหม่ชนิดไม่มีกำหนดระยะเวลาตายตัวเพื่อใช้กับอาชญากรประเภทนี้เพื่อแยกเขาไปเสียจากสังคมให้นานสังคมจะได้ปลอดภัยจากการกระทำของเขา

ในทางปฏิบัติ ในปัจจุบันนักโทษบางรายที่มีพฤติกรรมเป็นอาชญากรชนิดนี้สัยอาจถูกส่งตัวไปอยู่สถานกักกัน เพื่อฝึกฝนวิชาชีพ และอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจอีกระยะหนึ่ง หลังจากพ้นโทษจำคุกแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่า สังคมจะปลอดภัยจากพวกนี้ได้ยาวนานที่สุด และเพื่อให้แน่ใจว่า เขาจะได้รับการขัดเกลานิสสัยจิตใจให้ดีขึ้น

5. อาชญากรครั้งคราว (Occasional Criminal)

อาชญากรประเภทนี้คือ ผู้ที่กระทำความผิดเป็นครั้งคราว ปกติแล้วจะเป็นผู้เคารพต่อกฎหมาย บุคคลประเภทนี้ไม่ใช่อาชญากรหรือผู้ร้ายโดยแท้จริง การกระทำความผิดเกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจที่จะฝ่าฝืนระเบียบของสังคมแต่ประการใดเลย ขาดเจตนาและปราศจากมูลเหตุจูงใจ ในการกระทำความผิดแต่กระทำความผิดเพราะความประมาทเลินเล่อ หรือปราศจากความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติกรรมอันควร เช่น ผู้ขับรถชนคนตายหรือบาดเจ็บโดยประมาท อีกประเภทหนึ่งก็ได้แก่อาชญากรที่กระทำความผิดเพราะความจำเป็น เช่น กระทำไปเพื่อป้องกันตัว หรือป้องกันเกียรติยศชื่อเสียงของตนเอง หรือเนื่องจากถูกกดดันบีบบังคับทางจิตใจอย่างแรง จนไม่สามารถจะอดทนได้ หรือการบันดาลโทสะจนไม่อาจยับยั้งสติได้จึงได้กระทำความผิดลงไป ซึ่ง

มักจะเป็นการทำร้ายร่างกายอย่างรุนแรงอันเป็นความผิดที่ร้ายแรง มีทั้งทำร้ายร่างกายผู้อื่น เช่น การฆ่าภรรยาและชายชู้ หรือการฆ่าตัวเองตาย

อาชญากรรมประเภทนี้ยังกินความถึงผู้ที่กระทำความผิดต่อความมั่นคงของประเทศชาติหรือล้มล้างรัฐบาลอีกด้วย ซึ่งบางตำราเรียกว่า อาชญากรรมการเมือง เช่น การกระทำความผิดฐานกบฏ หรือขายความลับของประเทศ เป็นต้น

การแบ่งประเภทของอาชญากรรมดังกล่าวนี้ เป็นการแบ่งตามพฤติกรรมการประกอบอาชญากรรม เพื่อให้เห็นลักษณะของอาชญากรรมชัดเจนขึ้น เป็นการแบ่งอย่างคร่าว ๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในวงการอาชญาวิทยา นักกฎหมาย และนักวิชาการสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

แต่ถ้าพิจารณาจากเหตุการณ์จริง ๆ ความพฤติกรรมและวิธีการที่อาชญากรใช้ในการประกอบอาชญากรรมแล้ว จะเห็นได้ว่า มีการกำกวมกันอยู่ กล่าวคือมีอาชญากรจำนวนที่มีลักษณะเป็นทั้งอาชญากรอาชีพ และอาชญากรร่วมกันกระทำความผิด หรืออาชญากรดึกนิสัย รวมกันอยู่ในลักษณะและพฤติกรรมในอาชญากรรมคนเดียวนั้น

ดังนั้นเพื่อจะพิจารณาว่า อาชญากรคนใดควรจัดอยู่ในประเภทใด ก็ให้พิจารณาถึงลักษณะพฤติกรรมที่สำคัญเด่น ๆ เป็นหลัก

บทที่ 4

อาชญาวิทยาภาคผู้เสียหาย (Victimology)

อาชญาวิทยาภาคผู้เสียหายหรือที่เราเคยเรียกกันว่า "เหยื่ออาชญากรรม" นี้เป็นวิชาแขนงหนึ่งในสาขาวิชาอาชญาวิทยา เป็นการศึกษาวิชาที่ว่าด้วยเรื่องเหยื่ออาชญากรรมเรียกว่า "ศาสตร์ว่าด้วยเหยื่อ" (Science of the Victim หรือ Victimology)

วิชาอาชญาวิทยาภาคผู้เสียหายนี้ เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับตัวผู้เสียหาย (เหยื่ออาชญากรรม) หรือผู้ถูกทำร้าย บทบาทของผู้ถูกทำร้าย ความสัมพันธ์ของผู้ถูกทำร้ายกับตัวอาชญากร ความรับผิดชอบของผู้ถูกทำร้ายและอาชญากร สิ่งจูงใจที่ทำให้เกิดอาชญากรรมพฤติกรรมที่เร่งเร้าให้เกิดการกระทำผิด¹² ตลอดจนศึกษาถึงอาชญากรรมที่อาชญากรและเหยื่อผู้เสียหายเป็นคน ๆ เดียวกัน หรืออาชญากรรมที่ไม่มีเหยื่อ รวมทั้งผู้เสียหายที่เป็นบริษัทธุรกิจ องค์กร รัฐวิสาหกิจ

ความจริงวิชานี้ได้เกิดขึ้นและเป็นที่รู้จักของนักอาชญาวิทยามานานแล้ว คงจะเห็นได้จากนักอาชญาวิทยาในอดีต เช่น Lombroso, Garofalo และ Ferri ก็ยังได้เคยกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายและอาชญากรเอาไว้ อย่างไรก็ตามแม้วิชานี้จะเป็นที่รู้จักของนักอาชญาวิทยามานานแล้วก็จริง แต่วิชานี้ก็ยังมิได้รับการวิวัฒนาการทั้งในด้านความคิดและการค้นคว้าในระยะต่อ ๆ มา จนถึงระยะหลังนี้นักอาชญาวิทยาเริ่มเห็นความสำคัญและให้ความสนใจในวิชานี้ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง นักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียงในสมัยหลังอีกหลายท่าน ได้แก่ Hentig, Schafer และ Wolfgang ได้พยายามอย่างยิ่งที่จะศึกษาหาสาเหตุของอาชญากรรม เพื่อที่จะนำไปใช้ในการป้องกันผู้เสียหาย (เหยื่ออาชญากรรม) ให้พ้นจากเงื้อมมือของอาชญากร และให้มีการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ

ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม

ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม หมายถึง บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำผิด หรืออาชญากรโดยปราศจากความยินยอมของผู้นั้น ผู้เสียหายอาจได้รับความเสียหายทางร่างกาย ได้แก่ การถูกประทุษร้ายแก่ร่างกาย และได้รับความเสียหายทางทรัพย์สิน ได้แก่ การถูกปล้น ฆ โจรกรรม เป็นต้น ในความเป็นจริงผู้เสียหายในการก่ออาชญากรรมมิได้หมายถึงเฉพาะตัวผู้ถูกทำร้ายเท่านั้น ยังหมายรวมถึงผู้เกี่ยวข้องใกล้ชิดของตัวผู้ถูกทำร้ายอีกด้วย ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็จะพลอยได้รับผลเสียหายจากเหตุการณ์ร้ายนั้นด้วย ได้แก่ ครอบครัว พ่อแม่ พี่น้อง สามี ภรรยา และบุตร หรือบุคคลที่อยู่ในความรับผิดชอบอุปการะของผู้ถูกทำร้าย เป็นต้น

นอกจากผู้เสียหายที่เป็นบุคคลแล้ว ยังหมายความรวมถึง บริษัท ห้างร้าน หรือธุรกิจอื่น ๆ ที่ถูกประทุษร้ายในทางทรัพย์สินด้วย ในบางกรณีผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดอาจเป็นบุคคลคนเดียวกันก็ได้ เช่น ในกรณีขับรถในขณะที่มีเงินมาจนเกิดอุบัติเหตุ ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะการกระทำของตนเองแล้วตนเองก็ตกเป็นผู้เสียหายเพราะได้รับบาดเจ็บหรือรถพัง นักการพนันและนักดื่มหมอบงครั้งเขาก็ยอมเป็นผู้เสียหายจากการกระทำของเขาเอง บุคคลที่ติดยาเสพติดก็จัดอยู่ในประเภทผู้เสียหายและผู้กระทำผิดเป็นบุคคลคนเดียวกัน เพราะบุคคลติดยาเพราะการกระทำของตนเอง ในที่สุดตนเองก็ต้องตกเป็นผู้เสียหายเพราะเป็นทาสของยาเสพติด

ปัญหาผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดนี้บางครั้งก็ยุ่งยากซับซ้อน ยากที่จะชี้ลงไปว่าใครเป็นผู้เสียหาย หรือใครเป็นผู้กระทำความผิด เช่น ปัญหาในอาชญากรรมทางเพศ ในบางกรณีฝ่ายชายอาจเป็นผู้เสียหายก็ได้ หรือในคดีคอร์รัปชันซึ่งรัฐเป็นผู้เสียหาย บางครั้งก็ยากที่จะชี้ลงไปว่าใครคือผู้กระทำผิดอย่างแท้จริง ในทางกฎหมายผู้เสียหายจะเป็นบุญแก่สำคัญในการจับตัวผู้กระทำผิด เช่น ผู้เสียหายจำหน่ายผู้กระทำผิดได้หรือที่ตัวผู้เสียหายปรากฏร่องรอยแห่งการถูกทำร้าย (Clew) รวมทั้งร่องรอย (Traces) อื่น ๆ ที่ผู้กระทำผิดทิ้งไว้ ปกติแล้วอาชญากรอาชีพจะศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเหยื่อของเขาก่อนที่จะลงมือกระทำความผิด เช่น รายละเอียดเกี่ยวกับธนาคารที่จะทำการปล้น ลักษณะเฉพาะตัวของผู้เสียหาย เช่น การแต่งกาย และอาภรณ์ปกริยาอย่างอื่น ๆ

ประเภทของผู้เสียหาย (เหยื่ออาชญากรรม)

Han Von Hentig นักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียง ได้เขียนหนังสือชื่อ "อาชญากรและเหยื่อ" (The Criminal and His Victim)¹³ ในหนังสือของเขา เขาได้แบ่งประเภทของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้ถูกทำร้าย และยังแยกอาชญากรออกเป็นประเภทต่าง ๆ โดยใช้ความรู้ทางจิตวิทยา สังคมวิทยา และชีววิทยา มาประกอบการพิจารณา เพื่อหาความสัมพันธ์ของอาชญากรและเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างผู้เสียหายโดยกำเนิด (Born Victims) กับผู้เสียหายโดยสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Society-Made Victims)

ได้แบ่งผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมออกเป็น 13 ประเภท ดังนี้

(1) ผู้เยาว์ (The Young) เป็นผู้เสียหายที่ควรให้ความสังเกตุมาก เพราะผู้เยาว์ขาดประสบการณ์และเป็นผู้อ่อนแอ นอกจากนี้ Hentig ยังมีความเห็นว่าเนื่องจากเด็กส่วนมากยังไม่ได้เป็นเจ้าของในทรัพย์สิน ฉะนั้นจึงเท่ากับว่าเขาได้รับขเว้นจากการเป็นผู้เสียหายของอาชญากรรมประเภทผลประโยชน์ ผู้เยาว์ส่วนใหญ่มักจะตกเป็นเหยื่อโดยถูกหลอกลวง หรือลักพาตัวไปเรียกค่าไถ่

(2) ผู้หญิง (The Female) สำหรับผู้เยาว์ที่เป็นหญิงก็มักจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมประเภทการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ โดยทั่วไปแล้วผู้หญิงจัดเป็นบุคคลที่อ่อนแออีกแบบหนึ่ง หญิงในวัยรุ่นนอกจากจะตกเป็นผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับการข่มขืนกระทำชำเราแล้วบางครั้งยังถูกฆาตกรรมอีกด้วยหญิงที่มีอายุสูงขึ้นมากมักจะตกเป็นผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินถ้าเธออยู่ในฐานะดีเนื่องจากอาชญากรส่วนมากเป็นเพศชายกำลังทางกายในการต่อสู้ขัดขวางจึงผิดกัน

(3) บุคคลสูงอายุ (The Old) ผู้ที่มีฐานะดีมักตกเป็นผู้เสียหายในการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน บุคคลสูงอายุอ่อนแอทั้งกำลังกายและกำลังใจ ความมั่งคั่งและความอ่อนแอเมื่อรวมกันเข้าจึงทำให้บุคคลดังกล่าวตกอยู่ในอันตราย

(4) ผู้เป็นโรคจิตหรือจิตบกพร่อง (The Mentally Defective and Other Mentally Deranged) บุคคลประเภทนี้ต้องตกเป็นผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก เพราะเป็นธรรมดาเหลือเกินที่บุคคลวิกลจริตก็ติ ผู้เป็นโรคจิตหรือจิตบกพร่องอย่างอื่นก็ติ บุคคลผู้ติดยาเสพติดก็ติ เป็นเรื่องของการเทียบเปรียบอาชญากรทั้งสิ้นและง่ายต่อการถูกหลอกล่อให้กระทำผิด ตามความเห็นของ Hentig ผู้ติดยาเสพติดจัดเป็นประเภทพิเศษ คือเป็นผู้เสียหายเองและก็เป็นผู้กระทำผิดเอง

(5) คนต่างด้าว (The Immigrants) บุคคลประเภทนี้มีจุดอ่อนอยู่ที่ความขัดแย้งในเรื่องวัฒนธรรมการย้ายถิ่นที่อยู่จากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งนั้น ไม่ใช่ของง่ายคนต่างด้าวมักจะพบกับอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ความลำบากด้านภาษาพูด ความขัดแย้งในเรื่องวัฒนธรรม และความยากจนเพราะถูกปฏิเสธหรือไม่ยอมรับโดยคนของประเทศนั้น ดังนั้นคนต่างด้าวและคนพื้นเมืองจึงมักแสดงออกซึ่งความเป็นปรีภัยต่อกัน คนต่างด้าวจะปรับตัวได้ก็ต้องเรียนรู้เทคนิคต่าง ๆ และใช้เวลานานทีเดียว

(6) คนกลุ่มน้อย (The Minorities) บุคคลประเภทนี้จัดเข้าอยู่ในประเภทเดียวกันกับคนต่างด้าว

(7) พวกโง่ทึ่ม (The Dull Normals) บุคคลประเภทนี้ Hentig เรียกว่า "ผู้เสียหายโดยกำเนิด" (Born Victims) จัดอยู่ในลักษณะใกล้เคียงกับคนต่างด้าวและคนกลุ่มน้อย

(8) พวกที่มีแนวโน้มไปในทางต่ำ (The Depressed) ผู้เสียหายประเภทนี้มักมีความบกพร่องทางกายและทางจิตอยู่ก่อนแล้วมาประสบกับความผิดหวังหรือขาดในสิ่งที่ตนเองปรารถนา จึงเกิดบุคลิกภาพแบบใหม่ที่มีแนวโน้มไปในทางต่ำ ทำให้อาชญากรรมเห็นช่องทางที่จะประกอบอาชญากรรมต่อบุคคลประเภทนี้

(9) พวกโลภมาก (The Acquisitive) Hentig เรียกว่า "ผู้เสียหายชั้น 1" คือมีทั้งความปรารถนาที่จะประกอบอาชญากรรมด้วยและปรารถนาที่จะเป็นผู้เสียหายเองด้วย เช่น นักการพนัน นักดื่มหมู ทั้งนี้เพราะตัวเขาเองเป็นผู้วางแผนอาชญากรรมเองจึงทำตามแผนโดยยอมตกเป็นผู้เสียหายบ้าง

(10) พวกเสเพล (The Wanton) เป็นผู้ที่มีชีวิตอันมีคมภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายและระเบียบของสังคม ชีวิตไร้ค่า จึงง่ายที่จะตกเป็นผู้เสียหาย

(11) พวกเปล่าเปลี่ยวและอกหัก (The Lonesome and the Heartbroken) พวกนี้มีความบกพร่องทางจิตอยู่แล้ว จึงมีแนวโน้มที่จะตกเป็นผู้เสียหายได้ง่าย ลักษณะทั่วไปของบุคคลประเภทนี้คล้ายกับพวกโลภมากอยากได้ ผิดกันแต่ว่าบุคคลประเภทนี้อยากได้เพื่อนอยากได้ความสุข แทนการอยากได้เงินทอง

(12) ผู้อยู่ในฐานะถูกทรมาน (The Tormentor) ในครอบครัวที่น่าเศร้าสมาชิกของครอบครัวซึ่งอาจเป็นบิดา หรือมารดา หรือใครคนใดคนหนึ่งต้องตกเป็นโรคจิตบกพร่อง หรือพิษ

สุราเร่รังจึงต้องตกเป็นภาระของคนอื่นๆ ในครอบครัวที่จะต้องคอยปรนนิบัติ ในที่สุดผู้ปรนนิบัติ
ทนถูกทรมานไม่ไหวจึงต้องฆ่าผู้นั้นเสีย

(13) พวกถูกตัดโอกาส ถูกขลิบหนวด พวกต่อสู้ขัดขวาง (The Blocked, Exempted, and Fighting) Hentig หมายถึงบุคคลที่ถูกกรรโชกทรัพย์หรือริบเอาทรัพย์และบุคคลดังกล่าวนี้ทำการ
ต่อสู้ขัดขวาง นอกจากนี้ก็มีพวกที่สูญเสียโอกาสหรือเสียสถานภาพของตน ทำให้เกิดความเสีย
หายแก่ตนเองอาจจะถูกใส่ร้ายป้ายสี จึงต้องหาทางต่อสู้เพื่อตัวเอง คนพวกนี้ก็จัดเป็นพวกที่อยากที่
จะตกเป็นเหยื่อ และตนเองก็อาจจะประกอบอาชญากรรมเสียเองก็ได้ จัดว่าเป็นผู้เสียหายประเภทที่
ยากที่สุด

นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีผู้เสียหายอื่นอีกที่มีใช่เป็นบุคคล ได้แก่ บริษัท ห้างร้าน
ร้านค้าย่อยทั่วไป โรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงาน องค์การเอกชน รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของ
รัฐรวมทั้งสาธารณูปโภค สิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ

สถิติความเสียหายของผู้เสียหายที่มีใช่บุคคลดังกล่าว ยังมีได้มีการจัดเก็บและศึกษา
ข้อมูลอย่างจริงจังเพราะทำได้ยาก แต่ในข้อเท็จจริงมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายที่มีใช่บุคคล
จำนวนมากและถ้าคิดเป็นเงินก็เป็นจำนวนมหาศาลต่อปี

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับอาชญากรรมและอาชญากร¹⁴

ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการกระทำผิดหรืออาชญากรรม
และเป็นจุดสำคัญดอกแรกที่จะไขหรือให้ความสว่าง ร่องรอย ในการนำไปสู่การจับกุมตัว
ผู้กระทำผิดหรืออาชญากรมาลงโทษ

เรื่องการสืบสวน สอบสวน ในด้านให้ข้อเท็จจริง ข้อมูลพยานหลักฐานนั้น หากผู้เสียหาย
ไม่ให้ความร่วมมือ ก็จะเกิดอุปสรรคและล้มเหลวในการปราบปรามอาชญากรรม

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับอาชญากรนี้ จะพบว่าความคิดเห็น
ของนักอาชญาวิทยายังไม่อยู่ในแนวทางเดียวกัน ขึ้นอยู่กับผู้ใดจะมองเหตุผลในแง่ไหน จึงเป็นเหตุ
ให้ความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ายังไม่เป็นที่กระจ่างแจ้งพอ อย่างไรก็ตามก็ตีปัจจุบันนี้นักอาชญา
วิทยาก็ได้ทุ่มเทความสนใจให้กับวิชานี้เป็นพิเศษวิชานี้จึงก้าวขึ้นสู่ยุคแห่งการวิวัฒนาการจนขบวนการ
การยุติธรรมในปัจจุบัน เล็งเห็นความสำคัญของการเกี่ยวข้องกันระหว่างผู้เสียหายกับอาชญากร

จึงได้ยกเอาข้อเท็จจริงทางด้านตัวผู้เสียหาย และตัวผู้กระทำความผิดขึ้นมาเป็นข้อพิจารณาด้วย เป็นผลให้การพิจารณาพิพากษาคดีเกิดความยุติธรรมและถูกต้องยิ่งขึ้น

ความรู้ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายและอาชญากรในอดีตนั้นได้เริ่มเข้าสู่ความสนใจของนักอาชญาวิทยาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 โดยนักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียง 3 ท่าน ในสมัยนั้นคือ Lombroso, Garofalo และ Ferri ได้เริ่มเห็นความสำคัญของทำการศึกษาถึงวิชานี้ขึ้นก่อน โดย Lombroso ตั้งข้อสังเกตว่า "การกระทำความผิดของอาชญากรนั้น เป็นการแสดงออกของอาชญากรอย่างหนึ่ง ซึ่งแสดงออกมาเพราะตกอยู่ภายใต้ความกดดันของเหยื่ออาชญากร (ผู้เสียหาย) ที่ชั่วอารมณ์" เขายังกล่าวต่อไปอีกว่าอาชญากร (บางคน) ก็คือบุคคลซึ่งจิตใจและอารมณ์ของเขาถูกสร้างขึ้นมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่ชั่วร้าย Garofalo พุ่งความสนใจไปสู่ความประพฤติของผู้เสียหาย และกล่าวว่า "ความประพฤติของผู้เสียหายเป็นต้นเหตุเพราะชั่วอายุให้การประกอบอาชญากรรมเกิดขึ้น" ส่วน Ferri กล่าวถึงอาชญากรเทียม (Pseudo Criminal) ซึ่งกระทำความผิดเพราะความจำเป็นอันไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้

นักอาชญาวิทยาในสมัยต่อมา ก็ยังคงกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายและอาชญากรตามทัศนะของแต่ละคนเท่าที่ตนเห็นว่าสำคัญ และให้ความสนใจในเรื่องนั้นอยู่ดังเช่น Gabriel Tarde เน้นถึงบทบาทของผู้เสียหายบางอย่างที่เป็นเหตุให้เกิดอาชญากรรม เขายังกล่าวประทั่งถึงความบกพร่องในการบัญญัติกฎหมายซึ่งมิได้นึกถึงความเปลี่ยนแปลงระหว่างผู้เสียหายและอาชญากรในอนาคตข้างหน้าเลย Frauz Von Liszt ให้ความสนใจต่อการคุ้มครองผู้กระทำความผิด ซึ่งอยู่ในลักษณะที่ล่อแหลมต่ออันตรายและจำเป็นต้องกระทำความผิดไปเพราะความอยุ่ถูกปฏิเสธความรัก เพื่อป้องกันชื่อเสียงของตนเองหรือทนต่อการชั่วอารมณ์ของผู้เสียหายไม่ไหว

ในระยะหลังนี้ ก็มีนักอาชญาวิทยาอีกหลายท่านที่ทำการค้นคว้าวิจัยในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายและอาชญากร เช่น Mendelsohn, Hentig, Barnes, Teeters, Wolfgang, Clinard, Gibson, Klein, Gillies Schafer และ Reckless แต่จะได้นำเอาเฉพาะผลการศึกษาของนักอาชญาวิทยาบางท่าน มากกล่าวไว้ในที่นี้เท่านั้น Mendelsohn เป็นผู้นำเอาคำ "Victimology" (วิชาอาชญาวิทยาภาคผู้เสียหาย) มาใช้เป็นคนแรก ท่านผู้นี้ยังเสนอให้ใช้ คำว่า "Victimal" (ผู้เสียหาย) ในความหมายที่ตรงข้ามกับคำว่า "Criminal" (อาชญากร) "Victimty" (ความเป็นผู้เสียหาย) ในความหมายตรงกันกับคำว่า "Criminality" (ความเป็นอาชญากร) เพื่อที่จะให้วิชานี้เป็นวิชาเอกเทศจากวิชาอาชญาวิทยา นอกจากนี้เขายังเสนอแนะให้มีคลินิกพิเศษสำหรับผู้เสียหาย โดยเฉพาะให้มี

สถาบันระหว่างชาติขององค์การสหประชาชาติ ดำเนินงานค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับผู้เสียหาย ให้มี เอกสารระหว่างชาติเกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมโดยเฉพาะ

Barnes และ Teeters ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับผู้เสียหายว่า "เป็นผู้ที่เดินเลื้อหรือขาดความ ระมัดระวัง" เป็นเหตุให้การประกอบอาชญากรรมเป็นไปโดยสะดวกขึ้น

Wolfgang ได้ทำการศึกษาและวิจัยคดีฆาตกรรมซึ่งเกิดในมณฑล Philadelphia จำนวน 588 คดี สรุปผลได้ว่า "ในการฆาตกรรมนั้น พบว่าความประพฤตินทางชั่วชารวมของผู้เสียหาย ส่วนมากมักเป็นสาเหตุที่สำคัญ" เรื่องนี้ทฤษฎีในทางจิตวิทยาสังคมอาจให้คำตอบที่ถูกต้องที่สุดได้

Clinard กล่าวว่า "ในคดีฆาตกรรมและประทุษร้ายต่อร่างกายนั้นอาจมีสาเหตุมาจากเรื่องอื่น ๆ ก็ได้ เช่น เรื่องผู้สาวหรือเรื่องกรนอกใจของผู้เสียหาย ผู้เสียหายไม่ยอมชำระหนี้ หรือผู้เสียหาย ได้ทำการค้าทอ แสดงว่าผู้เสียหายมีบทบาทอย่างสำคัญในคดีฆาตกรรม" เขาได้กล่าวต่อไปอีกว่า "ในคดีข่มขืนโดยใช้กำลังก็เช่นกัน เมื่อหญิงผู้เสียหายถูกกระตุ้นทางเพศจนเกิดความรู้สึกตอบ สนองแล้วก็เท่ากับว่า เป็นการเชื่อเชิญผู้กระทำความผิดให้ประกอบเพศสัมพันธ์กับเธอ"

Gillies ทำการศึกษาคดีฆาตกรรมใน สก็อตแลนด์สรุปผลได้ว่า "จำนวนฆาตกร เกินกว่าครึ่งกระทำความผิดเพราะความมึนเมา โรคจิต หรือจิตบกพร่องและมักจะเป็นผู้มีประวัติ การกระทำความผิดมาก่อน"

Reckless กล่าวว่า "ในบางกรณีผู้เสียหายตกเป็นฝ่ายชั่วชารวมของผู้กระทำความผิดให้ กระทำความผิดขึ้น เช่น ในกรณีลี้ภัยแตรคังไวโนรถ หรือเดินเลื้อและปราศจากความระมัดระวังเป็น การเชิญชวนนักล้วงกระเป๋า หรือพวกขี้เฒ่าชอบอวดความร่ำรวยในที่สาธารณะ หรือเด็กวัยรุ่นที่ แต่งตัวขี้กเลส บุคคลดังกล่าวหาว่าไม่ว่าตนกำลังตกเป็นฝ่ายชั่วชารวมจากจิตใต้สำนึกของใครต่อ ใคร" เขายังกล่าวอีกว่า "ผู้ที่มีความบกพร่องทางจิตคนต่างค้ำวที่อพยพมาจากประเทศอื่น ผู้ที่กำลัง มีความเศร้าเสียใจ ผู้ที่เปล่าเปลี่ยวและผู้ที่ยอกหัก เป็นประเภทพิเศษที่ตกเป็นผู้เสียหายได้ง่าย"

ในปัจจุบันมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้เสียหาย (เหยื่ออาชญากรรม) กันอย่างจริงจัง แพร่หลายทั้งต่างประเทศและในประเทศซึ่งจากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่าพฤติกรรมของ ผู้เสียหายมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้อาชญากรลงมือประกอบอาชญากรรม โดยวิธีการและ รูปแบบต่าง ๆ คือ¹⁵

1. มีพฤติกรรมที่มักจะประมาทเดินเลื้อ เผลออยู่เสมอ เช่น ลืมปิดประตูหน้าต่าง บ้านเรือน อาคาร หรือลี้ภัยแตรคังไวโนรถ เดินในที่เปลี่ยว

2. มีพฤติกรรมชอบแต่งตัวไปในทำนองขี้ขวน ไม่ค่อยปกปิด เป็นการไปกระตุ้นอารมณ์ของอาชญากร โดยเฉพาะอาชญากรที่มีความผิดปกติทางเพศอยู่แล้ว ก็เหมือนเอาน้ำมันไปราดไฟ พฤติกรรมดังกล่าวทำให้อาชญากรคิดลงมือกระทำร้ายทันทีที่ได้โอกาส

3. ผู้เสียหายบางรายก็มีพฤติกรรมที่ข่มขู่หรือกดดันข่มเหง บีบบังคับผู้กระทำผิดอย่างมากจนระงับอารมณ์และยับยั้งสติไม่ได้ ต้องลงมือทำร้าย เช่น เพราะเกิดความแค้นอย่างมากหรือบันดาลโทสะ

4. ผู้เสียหายบางรายก็มิได้มีพฤติกรรมไปในทำนองขี้ขวนแต่อย่างใดเลย แต่อาชญากรได้ถูกข่มขู่จากสิ่งอื่น ๆ อยู่แล้ว เมื่อผู้เสียหายเข้ามาอยู่ในสถานการณ์ที่โอกาสอำนวยแก่อาชญากรก็เลยต้องตกเป็นเหยื่อโดยบังเอิญ เช่น กรณีข่มขืน ซึ่งอาชญากรได้รับการข่มขู่อารมณ์จากภาพยนตร์โป๊ หนังสือโป๊ มาก่อนอยู่แล้ว

5. ผู้เสียหายหลายรายที่เคยรู้จัก หรือมีความสัมพันธ์กับอาชญากรมาก่อนที่จะตกเป็นเหยื่อ เช่น เป็นสามีภรรยา คู่รัก หรือคนรู้จัก หรือเป็นเพื่อนร่วมงาน หรือทำธุรกิจขัดผลประโยชน์กัน เป็นต้น

6. รวมสาระน่ารู้จากพฤติกรรมของเหยื่อและอาชญากร ซึ่งได้ศึกษารวบรวมไว้สรุปได้คือ

6.1 ในคดีอุกฉกรรจ์ (ฆาตกรรม ทำร้ายร่างกายจนบาดเจ็บสาหัส) ผู้ชายกระทำผิดมากกว่าผู้หญิงถึง 17 เท่า และเหยื่อก็เป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

6.2 แรงจูงใจในการปล้นจี้ของอาชญากร คือทรัพย์สินเงินทอง ส่วนแรงจูงใจในการฆาตกรรมทำร้าย มักเกิดจากอารมณ์ ได้แก่ อารมณ์รักแค้น เศร่า และอารมณ์ทางเพศ

6.3 ภรรยาตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมประเภทอุกฉกรรจ์ (ฆาตกรรมทำร้ายจนสาหัส) โดยสามีเป็นผู้กระทำมากเป็น 3 เท่าของสามีที่ตกเป็นเหยื่อซึ่งถูกภรรยากระทำ

7. เหยื่ออาชญากรรมที่ตกเป็นเหยื่อ เพราะความเชื่อทางศาสนา และลัทธินิยายลึกลับต่าง ๆ โดยเฉพาะหญิงสาวมักตกเป็นเหยื่อประเภทนี้มาก

ประโยชน์ของการศึกษาอาชญาวิทยาภาคผู้เสียหาย

การศึกษาอาชญาวิทยาภาคผู้เสียหายนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อความปลอดภัยของสังคมและขบวนการยุติธรรม ซึ่งจะกล่าวโดยสรุปดังนี้

1. เพื่อทราบถึงเหตุปัจจัยที่มีส่วนให้เกิดอาชญากรรมในด้านที่ผู้เสียหายมีส่วนผลักดันให้เกิดทั้งในทางตรงและทางอ้อม อันจะเป็นประโยชน์ในการป้องกันบุคคลมิให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ซึ่งนับว่าเป็นการป้องกันอาชญากรรมอีกทางหนึ่งด้วย

2. เป็นประโยชน์ในแง่การวางแผนควบคุมป้องกันอาชญากรรม จากการเรียนรู้ถึงลักษณะบุคคลที่คิดว่าง่ายต่อการตกเป็นเหยื่อ หรือคาดว่ามีความโน้มที่จะตกเป็นเหยื่อได้ ทำให้สามารถกำหนดเป้าหมายที่สมควรจะเน้นในการให้ความคุ้มครองปลอดภัยได้ชัดเจนขึ้น

ช่วยให้คาดเดาได้ว่า อาชญากรรมมักจะเกิดขึ้นที่ไหน เวลาใดและใครมีความโน้มที่จะตกเป็นผู้เสียหายได้ง่าย

กล่าวคือ หากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอาชญาวิทยาภาคผู้เสียหายนี้ มีความเจริญก้าวหน้า มีการทำวิจัยศึกษาข้อมูลสถิติอย่างจริงจัง จนก้าวไปถึงจุดที่เราสามารถจะบอกได้ว่าบุคคลหรือธุรกิจที่มีลักษณะอย่างไรจึงจะอยู่ในข่ายที่จะตกเป็นผู้เสียหายและอาชญากรรมมักจะเกิดขึ้นที่ไหน ในเวลาใดได้แล้วก็ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลและบริษัทห้างร้านธุรกิจเหล่านั้นเป็นอย่างยิ่งในการที่จะหลีกเลี่ยงจากการตกเป็นผู้เสียหาย เพราะบุคคลสามารถทราบเวลาที่ไหน และเมื่อใดที่เขาจะต้องเสี่ยงกับการกระทำของอาชญากรมากที่สุด และเมื่อนั้นเองที่การควบคุมและป้องกันอาชญากรรมจะมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง เขาอาจเลือกใช้เวลาแห่งความสุขของเขาในสวนสาธารณะ หรือไปไหนมาไหนในยามค่ำคืนได้อย่างปลอดภัยที่สุดเท่าที่กล่าวมาแล้วนั้นแสดงให้เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของวิชานี้

3. เป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดี ในรายที่ผู้เสียหายมีส่วนสำคัญให้อาชญากรลงมือกระทำความผิด เช่น มีส่วนช่วย บีบบังคับ หรือประมาทเลินเล่อ เป็นต้น ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย

4. เป็นประโยชน์ในการกระตุ้นให้ขบวนการยุติธรรมและรัฐ ให้ความสนใจที่จะมีมาตรการช่วยเหลือทดแทนชดใช้แก่ผู้เสียหายต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า อาชญาวิทยาภาคผู้เสียหาย (Victimology) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง อาชญากรรม ผู้ประกอบอาชญากรรม และผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม โดยศึกษาประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. บทบาทของผู้เสียหายหรือเหยื่อที่มีความสัมพันธ์ หรือมีแนวโน้มที่จะมีส่วนสัมพันธ์กับการก่อให้เกิดอาชญากรรม โดยเฉพาะบทบาทในทางช่วยเร่งเร้าหรือเปิดโอกาสเชิญชวนให้อาชญากรลงมือกระทำผิด ซึ่งได้แก่ อาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน ทางเพศ การทำร้ายร่างกาย และการฆาตกรรม

2. ลักษณะประเภทของบุคคลที่ง่ายต่อการตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่อ ซึ่งแบ่งเป็นประเภทใหญ่ได้ 13 ประเภท รวมทั้งความสัมพันธ์ของอายุ เพศ สถานะภาพของบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อ

3. การถ่ายทอดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่อโดยรัฐ

4. ประโยชน์ของการศึกษาเกี่ยวกับผู้เสียหายในการนำข้อมูลไปใช้ในการป้องกันอาชญากรรม

ความเป็นมาของการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย

การชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย (เหยื่อ) โดยรัฐ เพิ่งจะเริ่มนำมาใช้เป็นระบบในขบวนการยุติธรรมในศตวรรษที่ 20 นี้เอง (ราว ค.ศ. 1963-1964)

ในสมัยโบราณการชดเชยค่าเสียหายมักจะบังคับให้ผู้กระทำผิดชดเชยให้แก่รัฐ โดยถือว่าผู้กระทำผิดได้ก่ออาชญากรรม อันเป็นการทำลายความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคม

สำหรับอาชญากรรมที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงบาดเจ็บสาหัสจนพิการเท่านั้น จึงจะมีการชดเชยค่าเสียหายเป็นทรัพย์สินของมีค่าต่าง ๆ โดยผู้กระทำผิด

ในกรณีที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงเสียชีวิต อาชญากรต้องชดเชยค่าเสียหาย แก่ญาติสนิทและครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่ สามีภรรยา และบุตรของผู้ตาย ซึ่งค่าเสียหายที่ชดเชยให้อาจเป็นเงินทรัพย์สิน ของมีค่าต่าง ๆ ได้แก่ บ้าน ที่ดิน ทรัพย์สินเงินทอง สัตว์เลี้ยง และกรรมสิทธิ์ต่าง ๆ และต้องชดเชยให้จนกว่าญาติหรือทายาทโดยชอบของผู้ตายจะพอใจ โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐมาดำเนินการไกล่เกลี่ยรอมชอมกัน ให้ฝ่ายผู้เสียหายยอมรับค่าชดเชยตามจำนวนที่ผู้กระทำผิดจะสามารถให้ได้ หลังจากผู้กระทำผิดชดเชยค่าเสียหายแก่ฝ่ายผู้เสียหายเรียบร้อยแล้ว จึงได้รับการปล่อยตัวจากที่คุมขัง และจะมีการทำสัญญาต่อหน้าสักขีพยานของรัฐว่าจะเลิกരാต่อกัน ไม่ผูกพยาบาท แก่กันอีกต่อไป

ในกฎหมายฮัมบูราปีซึ่งมีอายุเก่าแก่มากกว่า 1900 ปีก่อนคริสตกักราช และนับว่ามีบทกฎหมายที่มีบทลงโทษรุนแรง โหดร้าย แก่อาชญากรรมมาก ก็ยังได้ตราบทลงโทษแก่ผู้กระทำผิดทางอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินไว้ว่า

ผู้กระทำผิดทางอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สิน เมื่อพิพากษาว่าผิดจริงให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายเป็นเงินหรือทรัพย์สิน มีค่าเป็น 3 เท่าของทรัพย์สินที่ผู้เสียหายเสียไป มิฉะนั้นผู้กระทำผิดจะถูกลงโทษทรมานอย่างโหดเหี้ยม"

ในปี ค.ศ.1950 ในประเทศอังกฤษ ได้มีการเรียกร้องให้รัฐใช้ระบบการชดใช้ค่าเสียหาย อย่างจริงจังและเหมาะสมเป็นธรรมเนียมแก่ผู้เสียหาย เพราะกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้น บกพร่อง มีช่องโหว่และไม่เป็นธรรมเนียมแก่ผู้เสียหาย สาเหตุที่มีการเรียกร้องนี้เกิดจากมคคิอาชญากรรมขึ้น ซึ่งผู้กระทำผิดทำร้ายร่างกายแก่ผู้เสียหายถึงขั้นตาบอดทั้งสองข้าง แต่ศาลพิพากษาให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายเป็นเงิน 11,500 ปอนด์ โดยให้ผ่อนใช้เพียงสัปดาห์ละ 5 ชิลลิง (20 ชิลลิง เท่ากับ 1 ปอนด์) ฉะนั้นผู้เสียหายจะต้องมีชีวิตอยู่ถึง 442 ปี จึงจะได้รับค่าชดใช้ตามจำนวน ทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากในสภาผู้แทนราษฎร

นักกฎหมายและผู้ดำเนินสังคมทั้งหลายสมัยนั้น จึงรณรงค์ให้มีการแก้ไขกฎหมายการชดใช้ค่าเสียหายให้สมเหตุสมผลขึ้น

ในปี ค.ศ.1964 ความคิดเรื่องการชดใช้ค่าเสียหายในคดีอาญาจึงแยกให้เห็นชัดเจนขึ้น เป็นการทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐ (Compensation) กับการชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution)

การชดใช้ค่าเสียหาย (Restitution) เป็นการลงโทษให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรม เป็นการชี้ถึงความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดที่จะต้องชดใช้การชดใช้ค่าเสียหายจึงมีลักษณะเป็นโทษ ซึ่งผู้กระทำผิดจะต้องถูกจับกุมและผ่านกระบวนการยุติธรรม ศาลจึงจะมีคำสั่งให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายได้

ส่วนการทดแทนค่าเสียหาย (Compensation) เป็นเรื่องของรัฐเข้ามามีส่วนช่วยบรรเทาความเสียหายจากผลของอาชญากรรมแก่ผู้เสียหายเอง เป็นสิ่งชี้ถึงความรับผิดชอบของสังคมและเป็นการร้องขอโดยสังคมที่มีเป้าหมายที่ไม่ใช่การลงโทษทางอาญาจึงไม่ขึ้นอยู่กับการที่ผู้กระทำผิดจะถูกจับกุมหรือไม่

การชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิดมีอุปสรรคข้อขัดแย้งในทางปฏิบัติดังนี้

1. จำเป็นจะต้องได้ตัวผู้กระทำผิดมาสู่กระบวนการยุติธรรม จึงขึ้นอยู่กับความแน่นอนในการบังคับใช้กฎหมาย
2. ผู้กระทำผิดส่วนมากเป็นคนยากจน ไม่สามารถชดใช้ค่าเสียหายได้
3. การชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายอาจมีปัญหาในการเรียกค่าเสียหายด้วยวิธีฉ้อฉล เรียกเงินเกินความเสียหายที่แท้จริง ทำให้การประเมินค่าระหว่างศาลกับผู้เสียหายแตกต่างกัน เช่น การใช้หลักฐานเท็จเกี่ยวกับใบรับรองการรักษาพยาบาลที่เกินความเป็นจริง ความผิดบางประเภทยากที่จะประเมินความเสียหายได้ เช่น ข่มขืน หมิ่นประมาทด้วยเหตุดังกล่าวทำให้การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายถูกละเลยไปไม่ค่อยมีการนำวิธีการชดใช้ค่าเสียหายมาใช้ จึงไม่เป็นที่แพร่หลาย

การทดแทนค่าเสียหาย (Compensation)

เรื่องค่าทดแทนความเสียหายนั้นกำลังเป็นที่สนใจของประชาชนโดยทั่วไปในข้อคิดที่ว่าในกรณีที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายร่างกายอันประกอบด้วยเหตุจกกรรมนั้นสมควรที่จะได้รับค่าทดแทนจากประชาชนทั่วไปในสังคมด้วย ความคิดในเรื่องค่าทดแทนนี้เกิดจากแนวความคิดในทางปรัชญา 2 แนวด้วยกันคือ แนวที่ 1 เห็นว่าในเรื่องการรักษาความปลอดภัยของประชาชนโดยทั่วไปเป็นหน้าที่ของรัฐ รัฐจะต้องรับผิดชอบในเรื่องการป้องกันอาชญากรรม ในกรณีที่มีอาชญากรรมเกิดขึ้นย่อมแสดงว่า รัฐปฏิบัติหน้าที่บกพร่อง จึงสมควรอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ส่วนแนวที่ 2 นั้นเป็นการนำเอาแนวความคิดในทางความเป็นอยู่ที่ควรได้รับการสงเคราะห์มาปรับใช้เป็นการขยายบริการของรัฐทางด้านสวัสดิการสังคมด้วยความคิดที่ว่ารัฐควรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งได้รับความเสียหายที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ถ้าเรวยอมรับว่าความทุกข์ทรมาณอย่างแสนสาหัสของมนุษย์เป็นเรื่องที่รัฐควรช่วยเหลือ

ในปี ค.ศ.1964 ประเทศอังกฤษและนิวซีแลนด์ก็ได้นำเอาความคิดตามแนวความคิดที่ 1 ไปทดลองใช้ โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

1. ในกรณีที่ผู้เสียหาย บาดเจ็บสาหัส ต้องพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล หรือต้องหยุดงานตั้งแต่ 3 อาทิตย์ขึ้นไป รัฐจะจ่ายค่าเสียหายให้ตั้งแต่ 50 ปอนด์ขึ้นไป (เคยมีบางรายที่รัฐจ่ายให้สูงถึง 400 ปอนด์) โดยดูจากผลรายงานของแพทย์ประกอบการพิจารณา

2. ในกรณีที่ผู้เสียหายถูกข่มขืน รัฐจะจ่ายค่าทำแท้งรวมทั้งค่าทำขวัญในการตกใจกลัว พร้อมค่ารักษาร่างกายอันเกิดจากการถูกข่มขืน แต่รัฐจะไม่จ่ายค่าเลี้ยงดูเด็กที่เกิดมาเพราะมารดาถูกข่มขืน

3. ในกรณีที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บหรือทุกข์ทรมานทางใจอย่างรุนแรงจนกระทบกระเทือนต่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ (เฉพาะประเทศนิวซีแลนด์)

ในปี 1966 สหรัฐอเมริกาก็นำไปทดลองใช้ในรัฐแคลิฟอร์เนียซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี และพบว่าผู้เสียหายที่มีทุนทรัพย์หรือมีฐานะทางการเงินไม่ดีเท่าที่ควรที่ได้รับค่าทดแทนต่อมามลรัฐนิวยอร์กก็ได้มีกฎหมายรับรองให้ผู้เสียหายที่ยากไร้ได้รับค่าทดแทน

การทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐนี้ ในอเมริกายังไม่มียกกฎหมายใช้ทั่วไปทุกรัฐ และมีแนวปฏิบัติในการจ่ายค่าเสียหาย ดังนี้

1. ในกรณีที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายจนเสียชีวิต รัฐจะจ่ายค่าทดแทนใช้แก่ทายาทโดยตรงของผู้เสียหาย ได้แก่ ภรรยาและบุตร โดยจะจ่ายภายใน 90 วันนับแต่วันที่รับทราบว่ามีผู้เสียหายตาย

2. รัฐจะจ่ายค่าเสียหายแก่ผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ในความผิดต่อชีวิตและร่างกายเท่านั้น ไม่ชดใช้ค่าเสียหายในความผิดต่อทรัพย์สิน

3. ผู้เสียหายในกรณีชีวิตและร่างกาย อันเกิดจากสาเหตุการทะเลาะวิวาทภายในครอบครัว เช่น สามี-ภรรยา รัฐไม่ใช้ค่าเสียหาย

4. ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นฝ่ายช่วยผู้ให้เกิดอาชญากรรมนั้น จะต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการของรัฐก่อนว่าควรจะได้รับชดใช้ค่าเสียหายเท่าใด ตามควรแก่กรณี

หลังจากที่อเมริกาได้ใช้กฎหมายทดแทนค่าเสียหายมาจนถึงปัจจุบัน ปรากฏว่าในคดีการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนศาลอเมริกาได้สั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายมากถึง 86%

ปัจจุบันการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในอาชญากรรมได้นิยมแพร่หลายมากขึ้น และมติของมหาชนส่วนใหญ่ก็เห็นว่าผู้เสียหายในคดีอาชญากรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่ต้องทรมานเพราะถูกทำร้ายร่างกาย อันประกอบด้วยเหตุการณ์นั้นเป็นผู้สมควรที่จะได้รับความสงเคราะห์ การตื่นตัวในเรื่องนี้ทำให้ผู้มีหน้าที่ในขบวนการยุติธรรม เริ่มเห็นความสำคัญของการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายโดยรัฐมากยิ่งขึ้น

ในปี ค.ศ. 1975 มีการจัดตั้งสถาบันระหว่างประเทศ The International Study Institute on Victimology และต่อมาก็มี National Center for Victims of Crime ร่วมมือกันศึกษาและสัมมนาเรื่องเหยื่ออาชญากรรม

ในปัจจุบันมีประเทศต่าง ๆ ที่มีการชดใช้ค่าเสียหายโดยรัฐอย่างมีระบบได้แก่ประเทศอังกฤษ อเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เกาหลี และญี่ปุ่น เป็นต้น โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาซึ่งให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชนอย่างมาก ได้ให้ความคุ้มครองต่อสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมอย่างจริงจังโดยประกาศใช้ พ.ร.บ. ป้องกันเหยื่อและพยาน ค.ศ. 1982 และต่อมา ค.ศ. 1990 ได้ออก พ.ร.บ. คุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมใช้ในทุกรัฐ

สำหรับการทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐนั้นจะสามารถนำไปปฏิบัติได้เฉพาะในประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และมีสวัสดิการในการประกันสังคมที่ดี

การสงเคราะห์ผู้เสียหายในประเทศไทย

จากอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายอย่างชัดเจน แต่รัฐกลับมีนโยบายให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้กระทำความผิดมากขึ้น ในรูปแบบวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้กลับตัวเป็นคนดีโดยผู้กระทำความผิดเหล่านั้นได้รับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นอย่างดี โดยรัฐต้องจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งเป็นค่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค รวมทั้งก่อสร้างเรือนจำ ช่างเข้าพนักงานที่มีความรู้ความสามารถ แต่ในทางกลับกันรัฐกลับละเลยการช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่อซึ่งถูกทำร้ายหรือสูญเสียทรัพย์สินอันมีค่า ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ร่างกายและรักษาจิตใจอีกเป็นเวลานาน หลายรายที่ครอบครัวของเหยื่อต้องได้รับความลำบากทุกข์ยากอย่างมากเพราะผลจากอาชญากรรม ทำให้ประชาชนมีความเคลือบแคลงใจในความคิดเห็นของรัฐว่าคิดจะช่วยแต่ผู้กระทำผิดไม่รู้จักสำนึกแทนที่หรือ ทั้งที่ความคิดในเรื่องผู้เสียหายและการชดใช้ค่าเสียหายในประเทศไทยก็มีให้เห็นเป็นระยะ ๆ ดังปรากฏในบทความงานวิจัยต่าง ๆ และอาจจะกล่าวได้ว่ากระแสเรียกร้องผ่านทางหนังสือพิมพ์ให้มีการชดใช้ค่าเสียหายแก่จำเลยในคดีที่นางสาวเชอร์รี่ แอน คันแคนถูกฆ่าตาย ซึ่งอ้างว่ามีการสร้างพยานหลักฐานเท็จจับกุมจำเลยจนศาลฎีกาต้องยกฟ้อง ทำให้มีการผลักดันสิทธิของจำเลยในคดีอาญาและสิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับค่าทดแทนมาบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกันให้กับประชาชน

ประเทศไทยได้บัญญัติสิทธิในการได้รับค่าทดแทนไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

มาตรา 245 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต หรือร่างกาย หรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นและไม่ได้มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 246 บัญญัติว่า “บุคคลใดตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะการนั้นคืน ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”

ต่อมาได้มีการออกกฎหมายรองรับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 245 และมาตรา 246 คือพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ขึ้น เพื่อรองรับสิทธิของบุคคลดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายตั้งแต่วันที่ 13 พฤศจิกายน 2544 เป็นต้นไป

โดยมีหลักการเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่บทบัญญัติมาตรา 245 และมาตรา 246 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคล ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งการรับรองสิทธิในการได้รับค่าทดแทนในกรณีของบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ดังนั้น เพื่อให้การรับรองสิทธิดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดี พ.ศ. 2544 ได้กำหนดประเภทของบุคคลที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐไว้ใหญ่ ๆ 2 ประเภทคือ

ก. ผู้เสียหายในคดีอาญา จะได้รับค่าตอบแทนซึ่งในพระราชบัญญัตินี้ ให้ความหมาย ค่าตอบแทนไว้ดังนี้

“ค่าตอบแทน” หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่ผู้เสียหายมีสิทธิ ได้รับเพื่อตอบแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากหรือเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น

ข. จำเลยในคดีอาญา จะได้รับค่าทดแทนซึ่งในพระราชบัญญัตินี้ ให้ความหมายค่าทดแทนไว้ดังนี้

“ค่าทดแทน” หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่จำเลยมีสิทธิได้รับ เนื่องจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏว่าคำ พิพากษาถึงที่สุดในคดีนั้นฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่ เป็นความผิด

ก. กรณีผู้เสียหายในคดีอาญาที่มีสิทธิจะได้รับค่าตอบแทน จะต้องมีคุณสมบัติและหลัก เกณฑ์ ดังนี้คือ

“ผู้เสียหาย” หมายความว่าบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือ จิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยคนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความ ผิดนั้น

ความผิดอาญาที่ผู้เสียหายขอรับค่าตอบแทนได้

ความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนได้ตามมาตรา 17 ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิด

1) ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวเพศ มาตรา 276 ถึงมาตรา 287 อันได้แก่ ความผิดฐานข่ม ขืนกระทำชำเราหญิงอื่นซึ่งมิใช่ภรรยาตน (มาตรา 276) ความผิดฐานกระทำชำเราเด็กหญิงอายุยังไม่เกินสิบห้าปีซึ่งมิใช่ภริยาของตน (มาตรา 277) ความผิดฐานกระทำอนาจารผู้อื่น (มาตรา 278 และมาตรา 279) ความผิดฐานเป็นธุระจัดหาท่อไป หรือพาไปเพื่อการอนาจารของผู้อื่นหรือของคน (มาตรา 282, มาตรา 283, มาตรา 283 ทวิ และมาตรา 284) ความผิดฐานค้าวัตถุลามก (มาตรา 287)

2) ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

2.1 หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 ถึง มาตรา 294 อันได้แก่ ความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา (มาตรา 288 และมาตรา 289) ความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย (มาตรา 290) ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย (มาตรา 291) ความผิดฐานกระทำทารุณบุคคลซึ่งต้องพึ่งคนในการดำรงชีพหรือในการอื่นใด เพื่อให้บุคคลนั้นฆ่าตนเอง (มาตรา 292) ความผิดฐานช่วยหรือยุยงส่งเสริมเด็กอายุไม่เกินสิบหกปีให้ฆ่าตนเอง (มาตรา 293) ความผิดฐานเข้าร่วมในการข่มขู่ต่อผู้อื่นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย (มาตรา 294)

2.2 หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย มาตรา 295 ถึงมาตรา 300 อันได้แก่ ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ (มาตรา 295) ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส (มาตรา 297) ความผิดฐานเข้าร่วมข่มขู่ต่อผู้อื่นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส (มาตรา 299) ความผิดฐานกระทำโดยประมาทจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส (มาตรา 300)

2.3 หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา 301 ถึงมาตรา 305 อันได้แก่ ความผิดทำให้คนแท้งลูก หรือยอมให้ผู้อื่นทำให้คนแท้งลูก (มาตรา 301) ความผิดฐานทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงยินยอม (มาตรา 302) ความผิดฐานทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงไม่ยินยอม ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงรับอันตรายสาหัสอย่างอื่นด้วยหรือถึงแก่ความตาย (มาตรา 303) การทำแท้งของนายแพทย์ (มาตรา 305)

2.4 หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา มาตรา 306 ถึงมาตรา 308 อันได้แก่ ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก (มาตรา 306) ความผิดฐานทอดทิ้งคนป่วยเจ็บหรือคนชรา (มาตรา 307) ความผิดฐานทอดทิ้งเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายหรือรับอันตรายสาหัส (มาตรา 308)

ค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายจะได้รับ

1. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ
2. ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย
3. ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการงานได้ตามปกติ

4. ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร
หลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายค่าตอบแทน

1. ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ

- 1) ผู้เสียหาย
- 2) ทายาทซึ่งได้รับความเสียหาย กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทนหรือค่าทดแทน
- 3) ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาล บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภรรยา กรณีที่ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหาย เป็นผู้ไร้ความสามารถหรือไม่สามารถยื่นคำร้องด้วยตนเองได้
- 4) บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายให้เป็นผู้ยื่นคำขอแทน

2. วิธีการยื่นคำขอ

ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ ต้องยื่นคำขอต่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ณ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา ภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด

กรณี ข. จำเลยในคดีอาญา

จำเลยในคดีอาญาที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องเป็นจำเลยซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา และจะต้องเข้าหลักเกณฑ์ 3 ประการดังนี้

- 1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ
- 2) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และ
- 3) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

นอกจากพระราชบัญญัติ จะได้กำหนดถึงหลักเกณฑ์ของผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแล้ว ยังกำหนดให้คณะกรรมการฯ ได้ใช้ดุลพินิจในการจ่ายค่าทดแทนในบางกรณีได้ดังนี้คือ ในคดีที่มีจำเลยหลายคน จำเลยคนใดถึงแก่ความตายก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด และคณะกรรมการ

เห็นสมควรจ่ายค่าทดแทนค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยอื่นที่ยังมีชีวิตอยู่ถ้าเป็นเหตุอยู่ในลักษณะคดี จำเลยที่ถึงแก่ความตายนั้นมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ได้ด้วย

สำหรับการกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พระราชบัญญัติค่าตอบแทนฯ ได้กำหนดจะจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย ดังนี้

1. ค่าทดแทนการถูกคุมขัง ให้คำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

2. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

3. ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตาย และความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี จำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

4. ค่าขาดประโยชน์ที่นำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี

5. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

ในกรณีที่มิได้ขอให้ได้รับสิทธิที่เสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษานั้นคืน การสั่งให้ได้รับสิทธิคืนตามคำขอดังกล่าว ถ้าไม่สามารถคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเช่นว่านั้นได้ ให้คณะกรรมการกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นให้ตามที่เห็นสมควร ได้แก่ ในกรณีข้าราชการเมื่อถูกดำเนินคดีแล้ว ก็ถูกให้ออกจากราชการ ก็มีสิทธิกลับเข้าไปรับราชการได้ตามเดิม แต่ถ้าหากไม่สามารถคืนสิทธินั้นได้ คณะกรรมการก็จะกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นตามที่เห็นสมควรได้

คณะกรรมการอาจกำหนดให้จำเลยได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดี ความเดือดร้อนที่จำเลยได้รับ และโอกาสที่จำเลยจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่นด้วย ซึ่งหมายความว่า นอกจากจำเลยจะมีสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้แล้ว จำเลยยังอาจใช้สิทธิฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งในฐานละเมิดได้อีก แต่การจะกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้ตามพระราชบัญญัตินี้ ก็จะมีการพิจารณาก่อนว่าจำเลยได้ใช้สิทธิเรียกร้องค่าทดแทนความเสียหายตามกฎหมายอื่นหรือยัง หากใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายอื่นแล้ว ค่าทดแทนที่จะได้รับตามพระราชบัญญัตินี้ ก็อาจกำหนดให้โดยลดลงตามส่วนของค่าเสียหายที่ได้รับไปแล้วตามกฎหมายอื่น ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรมในการกำหนดค่าทดแทน และเพื่อความเหมาะสมกับความเสียหายที่จำเลยได้รับอย่างแท้จริง

โดยข้อที่น่าสังเกตคือ ผู้มีสิทธิได้รับคำทดแทนตามพระราชบัญญัตินี้เฉพาะแต่จำเลยที่เข้าหลักเกณฑ์เท่านั้น แต่ไม่ครอบคลุมถึงกรณีผู้ต้องหาถูกคุมขังระหว่างการสอบสวน และในที่สุดพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องเพราะเหตุผู้ต้องหาไม่กระทำความผิด

ตามพระราชบัญญัติคำขอทดแทนฯ ผู้ที่มีสิทธิยื่นคำขอต่อคณะกรรมการพิจารณาคำขอทดแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ได้แก่ จำเลย หรือ ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายก่อนได้รับคำทดแทนหรือค่าใช้จ่าย

นอกจากนี้พระราชบัญญัติคำขอทดแทนฯ ยังกำหนดให้บุคคลต่อไปนี้ อาจยื่นคำขอรับได้ ทั้งนี้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา กรณีจำเลยหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้

2) บุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือจากจำเลยหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายให้เป็นผู้ยื่นคำขอแทน

วิธีการในการยื่นคำขอและการพิจารณาคำขอ

ผู้มีสิทธิได้รับคำทดแทนหรือบุคคลซึ่งอาจยื่นคำขอได้ตามมาตรา 23 จะต้องยื่นคำขอตามแบบที่กำหนดต่อคณะกรรมการ ข. สำนักงานฯ ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้องเพราะปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

โดยหลักเกณฑ์ วิธีการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรี

กรณีผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ผู้ยื่นคำขอมิสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย โดยยื่นอุทธรณ์ดังกล่าวต่อสำนักงานฯ หรือศาลจังหวัดที่ผู้ยื่นคำขอนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเพื่อส่งแก่ศาลอุทธรณ์ก็ได้

ในการวินิจฉัยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจไต่สวนหลักฐานเพิ่มเติมโดยสืบพยานเองหรืออาจแต่งตั้งให้ศาลชั้นต้นทำแทนตามที่เห็นสมควรก็ได้

บทกำหนดโทษ

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนฯ คราขึ้นเพื่อให้จำเลยที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากถูกดำเนินคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างพิจารณา และต่อมาปรากฏว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ แต่อย่างไรก็ตามอาจมีบุคคลบางกลุ่มแสวงหาประโยชน์ดังกล่าวจากรัฐ โดยสร้างพยานหลักฐานเท็จเพื่อให้คนหรือผู้อื่นได้มาซึ่งค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายดังกล่าว พระราชบัญญัตินี้จึงได้กำหนดบทลงโทษบุคคลดังกล่าวไว้ในกรณีดังต่อไปนี้

- กรณียื่นคำขอรับค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายโดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จ
- กรณีให้ถ้อยคำหรือแสดงพยานหลักฐานอันเป็นเท็จเกี่ยวกับการขอรับค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต่อคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่
- กรณีไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งหนังสือตอบ หนังสือสอบถาม เอกสารหลักฐาน หรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นที่จำเป็นตามคำสั่งของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยไม่มีเหตุอันสมควร

รายละเอียดในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ในภาคผนวก

นอกจากนี้ช่วยเหลือโดยจ่ายค่าทดแทนโดยรัฐแล้ว ในเรื่องการสงเคราะห์ผู้เสียหายนี้ ได้มีหน่วยงานเอกชนหลายแห่ง ดำเนินการช่วยเหลือผู้เสียหาย บางประเภทในบางส่วนอยู่ เช่น โครงการของศูนย์ต่อต้านการข่มขืน ศูนย์นี้จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์หญิงที่ถูกข่มขืนและมีบริการทำแท้ง ในกรณีที่หญิงนั้นถูกข่มขืน

จากการดำเนินงานช่วยเหลือของศูนย์ฯ นี้ พบว่ามีหญิงเป็นจำนวนมากที่ตกเป็นเหยื่อในคดีข่มขืนในกรุงเทพฯ และตามเมืองใหญ่ ๆ แต่เหยื่อเหล่านี้มักจะไม่แจ้งความเพราะความอับอายและไม่ต้องการให้ใครทราบ

นอกจากนี้ ก็มีโครงการบ้านพักฉุกเฉินซึ่งดำเนินการช่วยเหลือหญิงที่ตกเป็นเหยื่อการทำร้ายร่างกายจากสามี และหญิงที่ถูกล่อลวงมาขายตัว หรือเพื่อเหตุอื่น ๆ เมื่อตำรวจไปพบก็จะนำตัวมาพักที่บ้านฉุกเฉิน เพื่อรอการช่วยเหลือให้กลับสู่ภูมิภาคแล้ว ส่วนหญิงที่ถูกสามีทำร้ายร่างกายนั้น มีหลายรายที่ถูกทำร้ายจนบาดเจ็บสาหัส หรือบางรายก็นำบุตรมาพักอาศัยที่บ้านฉุกเฉินนี้ด้วย

จากการดำเนินงานของบ้านฉุกเฉินที่ผ่านมาพบว่า ในสังคมไทยปัจจุบันมีหญิงที่ตกเป็นเหยื่อการทำร้ายจากสามีเป็นจำนวนมาก หากครั้งใดที่ทนไม่ไหวหญิงนั้นก็จะมีมาพักฟื้นรักษาร่างกายและจิตใจที่บ้านพักฉุกเฉินนี้ หญิงเหล่านี้ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 24-35 ปี

จากการศึกษาวิจัยพบว่า หญิงไทยจำนวนมากต้องตกเป็นเหยื่อของสามีด้วยสาเหตุหลายประการ แต่ประการสำคัญก็คือ ค่านิยมของสังคมไทยยังเต็มไปด้วยการกดขี่ทางเพศอยู่

ข้อน่าสังเกตในเรื่อง การให้การช่วยเหลือผู้เสียหายของหน่วยงานเอกชนในเมืองไทยนี้ คือจะให้การช่วยเหลือเฉพาะผู้หญิงและเด็กเท่านั้น แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ใดดำเนินการให้การช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่เป็นผู้ชายเลย

อัตราส่วนความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดในคดีอาชญากรรมที่รุนแรง

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดทั้งในระยะแรก และในขณะที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้นนั้น เป็นข้อเท็จจริงที่ควรรู้เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ควบคุมอาชญากรรมให้ได้ผลถูกต้องยิ่งขึ้นจากผลของการศึกษาวิจัยคดีอาชญากรรมที่รุนแรง โดยเฉพาะคดีฆาตกรรม และคดีข่มขืน โดยใช้กำลังซึ่งเกิดขึ้นในนครรัฐ Philadelphia ในปี 1948-1952 ปรากฏว่า 12.2% ของคดีฆาตกรรมกระทำโดยผู้แปลกหน้า 28.5% ของคดีฆาตกรรมกระทำโดยญาติหรือเพื่อนสนิท 24.2% กระทำโดยคนในครอบครัวเดียวกัน 13.5% กระทำโดยฆาตกรที่รู้จักผู้เสียหายดี ซึ่งผลงานของการศึกษาวิจัยที่ได้รับมานี้คล้ายกับรายงานที่ได้รับมาจากหน่วยงานอาชญากรรมของสหรัฐอเมริกา (United States Crime Report) ซึ่งพบว่า 31% ของคดีฆาตกรรมกระทำโดยคนในครอบครัว และในจำนวนนี้เกินกว่าครึ่งหนึ่งจะเป็นการฆาตกรรมโดยคู่ครอง 16% เป็นคดีฆาตกรรมบุตรโดยบิดามารดา 48% ของคดีฆาตกรรมกระทำโดยบุคคลภายนอกครอบครัว แต่เป็นคนรู้จักกัน และตั้งใจจะกระทำการฆาตกรรม 21% เกิดจากคดีชู้สาวและการทะเลาะวิวาทกันของคนรัก และ 17% เกิดจากการฆาตกรรมเพราะความมีนเมา

สำหรับประเทศไทย ยังไม่มีการศึกษาวิจัยในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดในคดีอาชญากรรมที่รุนแรงโดยเฉพาะ มีแต่ผลการวิจัยที่ได้ข้อมูลใกล้เคียง เช่น ในคดีข่มขืนแล้วนำเหยื่อร้อยละ 70 อาชญากรรมเป็นผู้ที่มีอาชีพเป็นกรรมกรก่อสร้างซึ่งมาทำงานก่อสร้างในบริเวณใกล้ ๆ ที่เกิดเหตุอาชญากรรม อาชญากรรมพวกนี้ไม่มีที่อยู่ถาวรแน่นอน จะเร่ร่อนไปตามงาน เมื่ออยู่ที่ใดก็มักจะประกอบอาชญากรรมข่มขืน เมื่อสบโอกาสเหมาะ และสาเหตุที่ต้องนำ

เหยื่อก็เพราะเหยื่อต่อสู้ หรือเกรงว่าเหยื่อจะจำหน้าได้ อาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินตามสถิติที่พบ ปรากฏว่าการลักขโมยกระเป๋าเงินมีสูงสุด และเกิดขึ้นในบริเวณที่มีผู้คนแออัด เช่น ป้ายรถเมล์ ศูนย์การค้า ตลาดนัด บนมอเตอร์ ฯลฯ และเหยื่อจะเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ส่วนอาชญากรรมทางเพศและการค้าประเวณี พบว่ามีเกิดขึ้นทั่วไปทุกแห่ง และมีชุกชุมในบริเวณตัวเมืองมากกว่าชนบท

นอกจากนี้จากการวิจัย พบว่าอาชญากรรมพื้นฐานได้แก่ ลัก วิ่ง ชิง ปล้น ข่มขืน นั้น เหยื่อผู้เสียหายมักไม่ไปแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ